

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY

Ústav románských studií

**Tvoření množného čísla italských substantiv za pomoci korpusu
CORIS / CODIS**

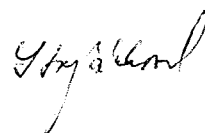
Vedoucí diplomové práce: Mgr. Pavel Štichauer, PhD.

Praha 2006

Zuzana Stojánková

Prohlašuji, že jsem pracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 25.7.2006

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'G. J. K. K.', written in a cursive style.

Obsah:

- 0) **Úvod**
- 1) **Základní charakteristika množného čísla**
- 1.1) **Vývoj substantiv z latiny**
- 2) **Seznámení se systémem CORIS / CODIS**
- 3) **Množné číslo většiny podstatných jmen v italštině**
- 3.1) **Výslovnost a pravopis podstatných jmen v množném čísle**
- 3.2) **Podstatná jména ženského rodu**
- 3.3) **Nepravidelnosti v tvoření množného čísla**
- 3.3.1) **Neměnné tvary plurálu substantiv**
- 3.3.2) **Substantiva se změnou rodu v plurálu**
- 3.3.3) **Substantiva se dvěma tvary v plurálu**
- 3.3.4) **Množné číslo podstatných jmen složených**
- 3.3.5) **Množné číslo přejatých cizích slov**
- 3.3.6) **Množné číslo vlastních jmen**
- 3.3.7) **Množné číslo zkratk**
- 4) **Závěr**
- 5) **Riassunto**
- 6) **Bibliografie**

0. Úvod

V této diplomové práci jsem se rozhodla zpracovat otázku tvoření množného čísla italských substantiv. K praktické části své práce jsem využila korpus psané italštiny CORIS / CODIS (Corpo di Riferimento Italiano Scritto) / (Corpo Dinamico Italiano Scritto), vytvořený institucí CILTA na boloňské univerzitě, který zde také v úvodní části představuji. Jako cíl své práce jsem si předsevzala prozkoumat a ověřit, zda jednotlivé tvary uváděné v gramatikách odpovídají aktuálnímu úzu v živém jazyce nebo se od něj odchylují. Při své práci budu postupovat následujícím způsobem: nejdříve teoreticky popíšu jednotlivé způsoby tvoření množného čísla a jejich gramatické tvary a poté budu za pomoci korpusu hledat příklady z psané italštiny. Vzhledem k obrovskému rozsahu příkladů, které je korpus schopen vyhledat, budu uvádět od každého slova maximálně čtyři případy - většinou však méně - s tím, že vždy uvedu, kolik příkladů celkem CORIS vyhledal. U slov, kde gramatiky nabízejí více možností množného čísla, nejprve vyhledám jednotlivá slova a poté se budu snažit srovnat poměr jejich užití v řeči, v jakých situacích se vyskytují jednotlivé tvary a který tvar je momentálně v italštině upřednostňován. Zaměřím se i na tvary množného čísla, které gramatiky neuvádějí, ale se kterými jsem se v mluvené řeči setkala. To budu dělat tak, že budu experimentálním způsobem zkoušet jednotlivé tvary množných čísel v korpuse.

1. Základní charakteristika množného čísla

Kategorie čísla (il numero) je budována na protikladu jeden / více než jeden předmět, jev, osoba, událost – tedy na protikladu kvantitativního charakteru, vyjádřená morfologicky v singuláru a plurálu. Rozvinula se primárně u substantiv, ale projevuje se často i u jiných slovních druhů, které jsou se substantivem ve vztahu predikace nebo determinace, případně substantiva zastupují, tedy u sloves, přídavných jmen a zájmen. Stejně jako u rodu, morfologickým znakem pro rozlišení plurálu od singuláru je koncovka. Ta tedy nese dvojí informaci, je schopná rozlišit dva následující parametry – mužský rod / jednotné číslo, mužský rod / množné číslo, ženský rod / jednotné číslo, ženský rod / množné číslo. Italská vzhledem k typu tvoření množného čísla pokračuje v latinském stylu a s ním i s jazykovým indoevropským typem. Nejprve se podíváme, jak to vypadá v jiných cizích jazycích a v češtině. V ostatních skupinách jazyků se proces tvoření množného čísla vzdaluje od tohoto koncovkového systému. Japonština, tibetština a některé další jazyky nerozlišují u podstatných jmen jednotné a množné číslo. Jen z kontextu lze zjistit, zda se jedná o singulár či plurál. Pokud se vysloveně žádá užít množné číslo podstatného jména, vyjádří se v japonštině tak, že se ke slovu přidá jedna z přípon –tači, -domo, -gata, -ra, v tibetštině ve výjimečných případech používají přípony –rnams, -tsho a další. Zajímavým způsobem se vyjadřuje množné číslo v indonézkých jazycích, azerbajdžánštině, v některých případech i v japonštině a dalších jazycích. Je to totiž jeden z nejprimitivnějších způsobů, ve kterém se uplatňuje více logika než jazyková forma: podstatné jméno, které se má použít v množném čísle se zdvojí. Např. rumah je v indonéštině dům, množné číslo tohoto slova je pak rumah-rumah, v písemném projevu se někdy místo zdvojení použije číslice 2, například již výše uvedené slovo domy se v indonéštině napíše rumah². Věta: „Zítra je svátek, vyvěsíme vlajky“ se řekne: „Besok hari besar, kita memasangkan bendera. Místo bendera se však v živé řeči řekne bendera-bendera. Několik dalších příkladů: ostrovy – pulau-pulau (pulau), umělci – pelukis-pelukis (pelukis), automobily – mobil-mobil (mobil). Stejně tak v japonštině - nichí (dům), nichí nichí (domy). V azerbajdžánštině se množné číslo vyjádří nejen příponami, ale i zdvojením. Toto zdvojení může být v jiných jazycích jen částečné, jak je tomu např. v jazyce domorodců v Mexiku – kalli (dům), kakalli (domy). Stopy takového zdvojení jsou i v našem jazyce a vyskytují se hlavně v dětské řeči nebo v hovorových projevech. Známa jsou např. spojení: tam bylo lidu a lidu (hodně lidí) atd. Množné číslo, které se vyjadřuje pomocí přípon,

se v různých jazycích rozlišuje různými způsoby. Je však i mnoho jazyků, v nichž se plurál označuje jednotnou a jedinou příponou. Těmito jazyky jsou především jazyky umělé. V esperantu například je příponou plurálu hláska –j. Z přirozených jazyků má například maďarština k tomuto cíli příponu –k, angličtina má –s, lalyština má –ón atd. V turečtině přípona –ler označuje množné číslo, zatímco jiné předpony a přípony nesou mnoho jiných gramatických informací – např. ev (dům), evler (domy), evin (ablativ singuláru) – evlerin (ablativ plurálu). Čeština má pro každý skloňovaný vzor osobitý inventář plurálových přípon. Trochu jednodušší je to u slov skloňujících se jako přídavné jméno, neboť tam se plurál ve více pádech vyjadřuje stejně.

Dříve, když se lidé ještě neselekávali s plurálem věcí a osob tolik jako dnes, vzniklo dvojné číslo, čili duál. Dvojné číslo si dodnes zachovala řečtina, novohebrejščina, arabština, makedonština, tibetština, korejština a ze slovanských jazyků slovinština a další jazyky. V češtině a dalších slovanských jazycích zůstaly už jen zbytky po dvojném čísle. Stopy po dvojném čísle jsou zde už jen v těchto tvarech: rukama, nohama, očima, ušima, dvěma, oběma. Z toho se za spisovné považují tvary dvěma, oběma.

Také v prajazyce indoevropské, do jehož skupiny náleží i románské jazyky, existoval duál (číslo podvojně), vztahoval se ke dvěma předmětům, osobám nebo jevům a stavěl se do opozice jak k číslu jednotnému, tak i množnému, většinou však zanikl.

Románské jazyky v rámci vnitřního dělení lze rozdělit na větev západorománskou a východorománskou, kam patří italština. Základní rozdíly mezi těmito dvěma skupinami spočívají v sonorizaci intervokálních hlásek, ke které, až na některé výjimky, ve východorománských jazycích nedochází, a ve tvoření množného čísla – v západorománských jazycích pomocí koncového –s, v italštině a rumunštině změnou koncovky.

1.1 Vývoj substantiv z latiny

Většina singulárních tvarů italských substantiv se pravděpodobně vyvinulo z nepřímého pádu, plurál se vyvinul z nominativu.

Podstatná jména náležící do první třídy, zakončená na –a, kam patří substantiva pocházející převážně z první latinské deklinace a některá substantiva ze třetí a čtvrté deklinace, např. *tempesta* (bouře - III.dekl.), *suocera* (řádová sestra - IV.dekl.), několik - substantiv z páté deklinace, např. *rabbia* (vztek), *faccia* (tvář) a substantiva mužského rodu na –a tvoří množné číslo na –e, s výjimkou maskulin, která mají v plurálu –i, např.: *i poeti*, ve staré italštině však byly přípustné i tvary – *i poete* a *i poeta*.

Ve středověkých textech se objevuje plurál na –i také u ženského rodu, např. *le personi*, *le porti*, *le veni* a i v moderní italštině přetrvalo toto zakončení u některých substantiv (viz níže).

Substantiva druhé třídy zakončená v singuláru na –o, přešla z latinské druhé deklinace jednak maskulin, tak neuter a dále k nim přibyla také většina slov za IV. Latinské deklinace vyznačujících se v nominativu singuláru u maskulin a feminin zakončením na –us, u neuter na –u a v genitivu singuláru zakončením na –us, např. *brutto* (ošklivý), *duomo* (chrám), *verso* (směr) – výjimkou je *la mano*. Tato substantiva, nezávisle na tom, z jaké deklinace pocházejí, mají v množném čísle vždy –i.

Ve třetí třídě pocházející převážně ze III. latinské deklinace, kde se v nominativu objevují substantiva zakončená různě, např. *victor*, *nomen*, *pax* atd., se však v akuzativu singuláru u všech objevuje –e. S touto koncovkou se setkáváme v některých středověkých rukopisech, např. *i dente* (zuby), *i pesce* (ryby), *i monte* (hory). Avšak analogií k tvarům množného čísla druhé třídy se i u substantiv třetí třídy prosadil tvar na –i, přispěl k tomu i člen *i* a skutečnost, že se takto odlišilo množné číslo od jednotného. I tvary ženského rodu by měly být zakončeny na –e a je k tomu tak u středověkých autorů např. *molte gente* (hodně lidí), *tutte parte* (všechny části) a dodnes jsou živé v nářečí, avšak i tato koncovka se přeměnila na –i, zřejmě díky snaze odlišit singulár od plurálu, na druhé straně se však toto –i nezakořenilo tak snadno jako u maskulin a to hlavně díky členu *le*, které pomáhalo udržet –e i v koncovce.

2. Seznámení s korpusem CORIS / CODIS

Pro realizaci praktické části své diplomové práce jsem zvolila využít korpusu psané itaštiny CORIS (Corpo di Riferimento italiano scritto) / CODIS (Corpo Dinamico Italiano Scritto), který bych zde v úvodní části ráda představila. Tento korpus byl realizován institucí CILTA (Centro Interfacoltà di Linguistica Teorica e Applicata) na boloňské univerzitě a je přístupný od září 2001. Projekt, vypracován a řízen prof. R. Rossini Favretti, byl zahájen v roce 1998 s konečným cílem vytvořit všeobecný, rozměrný, reprezentativní a přístupný korpus psané italštiny se snadným použitím.

CORIS obsahuje 100 miliónů slov a je aktualizován prostřednictvím souhrnné analýzy s dvouletou dobou kontroly.

Je složený ze sbírky autentických a v každodenním jazykovém úzu opakujících se textů, vybraných jako reprezentativní vzorek současné italštiny v elektronické podobě. Projekt je v současné chvíli výsledkem výzkumu provedeného v prostředí boloňské univerzity. Realizace byla možná díky technickému pokroku, předešlým zkušenostem a dlouhodobým přípravám, které předcházely projektové a konstrukční části.

Předpokládanými adresáty a uživateli jsou studenti škol a fakult s filologickým zaměřením, jak italští, tak i zahraniční a všichni, kteří mají zájem o intra nebo interjazykovou analýzu.

Nyní bych zde krátkým popisem ráda shrnula realizaci korpusu CORIS:

1) PROJEKTOVÁNÍ, NAVRŽENÍ:

- a) typologie korpusu
- b) rozsah
- c) reprezentativnost

2) VYPRACOVÁNÍ TYPU KONSTRUKCE:

- a) identifikace populace
- b) definice kritérií výběru

- 3) DEFINICE STRUKTURACE
  - a) rozčlenění komponentů
  - b) definice vztahů mezi komponenty
  - c) vzorník
- 4) DEFINICE
- 5) PŘÍPRAVA A ZAŘAZENÍ MATERIÁLŮ
- 6) LEMATIZACE A MORFOLOGICKÉ ZNAČKOVÁNÍ (GLOSOVÁNÍ)

Na začátku projektování a konstrukce CORISU byly některé výběry předběžné a dávaly tak pouze základ následujícím operacím. Na prvním místě se jednalo o definování účelnosti a typologie korpusu, který bylo v úmyslu vytvořit. Už od prvních fází projektování se jevílo jako účelnější pracovat na vytvoření všeobecného korpusu s odkazem na definice dané korpusem Brown, což je jeden z prvních elektronických korpusů. Jak pro Brownův korpus, který byl definován jako „a standard sample of present-day English for use with digital computers“ (standardní vzorek současné angličtiny pro použití s digitálními počítači), tak i pro CORIS, ve fázi projektování, se mohla účelnost textu ověřit v konstrukci komplexu informativních reprezentativních textů. V tom bylo také možno najít odpověď na jeden ze základních problémů, který vyvstal při projektování korpusu, a to jak udělat výběr mezi synchronním a diachronním rozsahem. Výběr textů se musel uskutečnit na úrovni synchronní kvůli procesu generalizace, jehož cílem bylo vytvořit jakýsi popis italštiny opakující se v obecném používání.

Největší problémy nastaly při výběru mezi psaným jazykem a mluveným. I přes pochybnosti se nakonec rozhodlo dát přednost psaným textům, ačkoli se zvažovaly i alternativy korpusu složeného jak z mluvených, tak i psaných textů. Toto rozhodnutí bylo přijato na základě těchto kritérií: na prvním místě byl určen lingvistický přehled italštiny a umístění korpusu, který by se zařadil mezi díla typu *Lessico di frequenza della lingua italiana contemporanea* (LIF, 1972), *Vocabolario elettronico della lingua italiana. Il vocabolario del 2000* (VELI, 1989), *Corpus di italiano parlato* (Cresti 2000) a *Letteratura Italiana Zanichelli in cd-rod* (LIZ, 1993, 1995 a 1997), dále musí být uvedeny *Italian Reference Corpus* (1991) a *Italian Documentation PAROLE* (1998) vyvinuty u ILC CNR v Pise.

Na druhém místě bylo třeba brát v úvahu nové technologické transformace v odvětví komunikace, nevytvářet problémy mezi vztahy jazyka tradičně označovaného jako kanonického a technologií rozšíření, která se realizuje prostřednictvím telefonu, rádiofonu, televize nebo informatiky. Konečným rozhodnutím bylo tedy vytvořit synchronní korpus psaného jazyka, jehož jednotlivé texty lze zařadit, s menšími odchylkami, do období 80. a 90. let (s větším časovým rozpětím pro prózu) a který náleží italštině, která byla Nencinim (1983) definována jako „psaná – psaná“. Největší pozornost byla věnována rozsahu CORISU. Na již existujících korpusech vyšlo najevo, že vzhledem k rychlému technickému rozvoji posledních let, nízkým nákladům hardwaru a tvoření stále účinnějších a na ovládání jednodušších softwarových programů, se kritéria pro vytvoření korpusu výrazně změnila. Jestliže rozsah prvních korpusů, jako je např. Brownův korpus, byl omezen pomocí informačních technologií, dnešní technologie již nekladou žádné limity. V dnešních dnech je díky technice možno dosáhnout rozsahu až 100 mil. slov. Dva nejslavnější korpusy s tímto rozsahem jsou British National Corpus a Bank of English. Nicméně i v dnešních dnech je Brownův korpus, se svým rozsahem milion slov a 500 vzorků textů, každý složený z 2000 slov, považován za jeden z nejrepresentativnějších korpusů a využívá se ho jako modelu i pro další vznikající korpusy. Co se týče angličtiny v dnešních dnech je ovšem nejžádanější a nejvíce užívaný LSWE Corpus - Longman Spoken and Written English Corpus, který je složen zhruba ze 40 mil. slov a více než 37 tisíc textů a na jeho vytváření spolupracovali např. Biber, Johansson, Leech, Conrad a Finegan.

Dalším důležitým aspektem k definování korpusu je vložení kontrolních korpusů. Kontrolní korpusy se starají o pravidelnou aktualizaci korpusu prostřednictvím vkládání a kontroly hromadných dat díky filtrům. Tyto filtry vybírají mezi korpusy již vloženými i novými. Díky vysoké dynamičnosti korpusu a novým informačním technologiím je možno získat širokou škálu příkladů, které jsou pravidelně aktualizovány, tak, že vyřazuje již zastaralé texty a nahrazuje je těmi momentálně nejpoužívanějšími. Ve stejném čase je možno řídit jeden korpus s jeho hlavními charakteristikami společně s otevřeným kontrolním korpusem, který je schopen registrovat poslední novinky a změny během užívání. Kombinace obyčejného korpusu s kontrolním dovoluje získat konečný, velice přesný, korpus ať už na internetu nebo na CD. Je tedy možno vytvořit korpus s velice širokým rozsahem. Velikost rozsahu korpusu je velice diskutované téma i mezi specialisty, protože vzhledem k rozsahu často nelze získat jasnou odpověď na daný lingvistický jev. Pro některé uživatele je velký počet nalezených výsledků výhodný, pro některé však toto rozpětí znamená nedosažení jasného výsledku.

I přes tuto velkou dimenzi korpusů je každý z nich jen malým vzorkem každého jazyka.

Je žádoucí mít velkou různorodost korpusů, je tedy dobré mít hodně definic, ale v rámci snadného ovládní a jednoduchosti orientace ve výsledcích se tedy rozhodlo vytvořit podkorpuse. V těchto podkorpusech jsou zahrnuty hlavní varianty psané italštiny.

Základním kritériem pro vytvoření korpusu je, aby texty byly autentické a užívané v sociální komunikaci. Důležitým bodem, který byl předmětem diskuzí mnoha uživatelů, bylo to, zda vložit celé texty nebo pouze jejich fragmenty. V prvních korpusech jako je Brownův korpus se udělala generalizace příkadů. V konstrukci modelů vytvořených softwarem nebyla problémem velikost příkladů, ale výběr vět ke složení. Uživatelé považovali za výhodnější složit kompletní texty, hned poté byla vytvořena definice lingvistických variant mezi různými jazyky, které tvoří korpus. V definici způsobu vytvoření korpusu je brán velký zřetel na vnější kritéria, aby se zredukovaly na minimum operace, které musí vykonat uživatel. První úroveň připojení je složena ze srovnatelnosti, podkorpuse redukují na minimum výběry, které může udělat uživatel. Vzhledem k tomu, že výběr může být příliš široký, udělalo se rozlišení mezi texty zveřejňovanými a nezveřejňovanými a ty zveřejňované se dále rozdělily na tiskové publikace, beletrie, eseje a různé jiné typy svazků.

Další úroveň připojení je dána sociálně-kulturně-nacionálním výběrem. Na základě těchto parametrů, které byly právě jmenovány, se může vytvořit následující schéma:

Podkorpus:	TISK
Sekce:	každodenní, občasníky a přílohy
Podsekce:	národní, místní, odborný, neodborný, znakový, neznakový
Podkorpus:	BELETRIE
Sekce:	romány, vyprávění
Podsekce:	italský, zahraniční, pro dospělé, pro mládež, detektivní, dobrodružný, sci-fi, ženský

Další varianty mohou být vloženy ve druhé fázi práce uvnitř přídavných korpusů.

Na začátku se zamýšlelo spojit texty na základě rozměru a počtu. Toto pojetí ale podporovalo

kvantitu na úkor kvality. Takže od roku 1997 se začalo vkládat a upřednostňovat kvalitativní kritéria. Poměr mezi texty sociální komunikace a texty knižního trhu je 1:12. Tak se pokračovalo v upevňování vztahů mezi různými variantami textů, aby nedocházelo k poškozování některých menšinových variant, jako jsou například apoštolské texty. Poté, co se vybrala široká lingvistická různorodost a vybral se každý jeden podkorpus, definovala se makrorůznorodost:

Tisk	38 miliónů slov
Beletrie	25 miliónů slov
Akademická próza	12 miliónů slov
Soubor článků	10 miliónů slov
Próza soudně právní	10 miliónů slov
Ephemera	5 miliónů slov

Korpus psané italštiny „CORIS“ je složen ze sbírky textů v elektronickém formátu, které reprezentují aktuální italštinu. Co se týče velikosti korpusu, je složen ze 100 miliónu slov aktualizovaných prostřednictvím kontrolního korpusu s frekvencí kontroly každé dva roky. „CORIS“ byl aktivován on-line v září 2001 a od této chvíle je pro uživatele okamžitě použitelný.

SLOŽENÍ KORPUSU CORIS (Mw)

Tisk	38
Beletrie	24
Akademická próza	12
Právně-soudní próza	9
Soubor článků	9
Ephemera	4

Ve stejném čase se považovalo za vhodné vytvořit jiný způsob struktury korpusu, aby se usnadnila jeho dosažitelnost a ovládání pro uživatele. Na interlingvistickou analýzu byl vytvořen „CODIS“. CODIS má dynamickou a přizpůsobivou strukturu, která dovoluje i

eliminaci korpusů, které nejsou důležité k hledání. Prostřednictvím poměrně jednoduchých postupů si tak každý uživatel může vybrat z podkorpusů, které považuje za důležité pro výzkum v příslušném rozsahu.

PODKORPUS	ROZMĚRY MOŽNÉ K VÝBĚRU			
	(Mw)			
Tisk	20	10	5	3
Beletrie	13	7	3	2
Akademická próza	5	4	2	1
Právně-soudní próza	4	3	2	1
Soubor článků	4	3	2	1
Ephemera	2	1	1	1

3. Množné číslo většiny podstatných jmen v italštině

se tvoří následujícími koncovkami:

jednotné číslo

množné číslo

Podstatná jména rodu mužského končící na

-o

-i

např.: il telefono (telefon), l'accento (přízvuk),
lo scopo (cíl)

i telefoni (telefony), gli accenti (přízvuky),
gli scopi (cíle)

della scuola : Abbiamo mezzi e scopi diversi da quelli della magistratura

(CORIS / CODIS) – scopi – nalezeno 1960 případů

ascensori , impianti elettrici , telefoni , fotocopiatrici ... Si passa poi

(CORIS / CODIS) – telefoni – nalezeno 1307 případů

Podstatná jména rodu mužského nebo ženského končící na

-e

-i

např.: il padre (otec), lo studente (student)
la madre (matka), l'ape (včela)

i padri (otcové), gli studenti (studenti)
le madri (matky), le api (včely)

Nel corso della manifestazione gli studenti hanno lanciato anche un appello di

(CORIS / CODIS) – studenti – nalezeno 7133 případů

miele per la riserva invernale delle api , che vengono messe di nuovo nelle

(CORIS / CODIS) – api – nalezeno 981 případů

Podstatná jména rodu mužského končící na

-a

-i

např.: il poeta (básník), il dramma (drama),
il papa (papež), il problema (problém)

i poeti (básníci), i drammi (dramata)
i papi (papeži), i problemi (problémy)

in tutto il mondo . È davvero uno dei papi più missionari della storia . "

(CORIS / CODIS) – papi – nalezeno 468 případů

*molto precisa : affrontare i **problemi** della modernità e accettare*
(CORIS / CODIS) – problemi – nalezeno 22214 případů

Podstatná jména rodu ženského končící na

-a

např.: la signora (paní), l'anima (duše),
l'aquila (orel), la paura (strach)

-e

le signore (paní), le anime (duše)
le aquile (orlové), le paure (strachy)

*Il Papa all 'Angelus : " Superare le **paure** inconsce " " Problemi ancora aperti*
(CORIS / CODIS) – paure – nalezeno 1340 případů

*ambinaia . Guardava i pappagalli , le **aquile** , che erano i più facili da ricordare*
(CORIS / CODIS) – aquile – nalezeno 214 případů

Podstatná jména rodu ženského končící na

-o

např.: la mano (ruka), la virago (mužatka)

-i

le mani (ruce), le viragini (mužatky)

*e disoccupato , che alzava spesso le **mani** ; una madre che cercava di tenerlo*
(CORIS / CODIS) – mani – nalezeno 20336 případů

Slovo mano se vytvořilo z latinského manus, ze čtvrté deklinace. Koncovka na –o se často považovala za nepravidelnou pro ženský rod, a tak se ve starém jazyce a i dnes v mnoha dialektech můžeme setkat s tvarem la mana – le mane - „la damegella gli prese la mana / Rinaldo si rizzò subitamente“ (Luca Serianni con la collaborazione di Alberto Castelvechchi, Grammatica italiana, Italiano comune e lingua letteraria, str.136). Z množného čísla manus se nějakou dobu používal plurál le mano, dnes přítomný v dialektech střední Itálie a v některých oblastech v Toskánsku.

Jména na –iatra, -ista, -cida a další jména na –a tvoří plurál na –i v mužském rodě a na –e v ženském rodě.

3.1 Výslovnost a pravopis podstatných jmen v množném čísle

U některých podstatných jmen končících na –co, go dochází k palatalizaci kmenové souhlásky. –co na –ci se palatalizuje většinou u těch substantiv, která mají přízvuk na třetí slabice od konce (proparoxatona)

např.: sg.	il tecnico (technik)	pl.	i tecnici (tecnici)
	il politico (politik)		i politici (politici)
	il pneumatico (pneumatika)		gli pneumatici (pneumatiky)
	il maniaco (maniak)		i maniaci (maniaci)

*sul governo . Il " partito dei **sindaci** " , con la sua carica innovativa e*
(CORIS / CODIS) – sindaci – nalezeno 1962 případů

*esprime oggi laureati , diplomati , **tecnici** . Che un giovane handicappato ha*
(CORIS / CODIS) – tecnici – nalezeno 5737 případů

*un aereo privato per incontrare i **politici** , complici in assessorati e Usl MI*
(CORIS / CODIS) – politici – nalezeno 8618 případů

*loccato , è riuscito a tagliare gli **pneumatici** a tre vetture e i tubicini dei*
(CORIS / CODIS) – pneumatici – nalezeno 591 případů, podle gramatik by správným tvarem mělo být gli pneumatici, ve většině příkladů v korpusu se však můžeme setkat s tvarem **i pneumatici**

*dal sibilo lacerante ringhioso **dei pneumatici** contro l ' asfalto viscido , alle*
*artigianale . D) Incrostazioni **sui pneumatici** della vettura Renault R4 : 1)*
*si decide di non sostituire i **pneumatici** Avon in quanto sono ancora*
*per una vettura che , a parte i **pneumatici** sportivi , si presenta con un*
*pneumatico , « L ' università **dei pneumatici** » appunto , la troverete*
*specializzato soprattutto nel campo **dei pneumatici** per auto ad alte prestazioni*

*come mafiosi , casinisti , **maniaci** sessuali ed altre simili cretinate*
(CORIS / CODIS) – maniaci – nalezeno 172 případů

k těmto změnám však nedochází v těchto případech

sg.	il carico (náklad)	pl.	i carichi (náklady)
	l'incarico (příkaz)		gli incarichi (příkazy)
	il cantico (chvalozpěv)		i cantichi (chvalozpěvy)
	il pizzico (špetka)		i pizzichi (špetky)
	il risico (riziko)		i risichi (rizika)
	lo scarico (výfuk)		gli scarichi (výfuky)
	lo stomaco (žaludek)		gli stomachi (žaludky)
	il valico (průsmyk)		i valichi (průsmyky)
	lo strascico (vlečka)		gli strascichi (vlečky)

*innumerevoli pinguini che , **carichi** di piatti e vassoi , si incrociano*
(CORIS / CODIS) – carichi – nalezeno 1096 případů

*Programmazione sbalzata , con **carici** e scarichi . E poi , l ' altra vegetali composte da festuche , **carici** e nardo ; i detriti e i macerati*
(CORIS / CODIS) – carici – nalezeny 2 případy

Tvar carici není v gramatikách uveden, ale v korpuse jsou dva příklady zaznamenány.

*anche Notarbartolo In vista nuovi **incarichi** per i manager Arpe e Nagel MILANO*
(CORIS / CODIS) – incarichi – nalezeno 1132 případů

*Gianfranco Ravasi Il Cantico dei **cantici** è un piccolo libro della Bibbia che*
(CORIS / CODIS) – cantici – nalezeno 78 případů

Podle gramatik se používá tvar cantichi, ten však korpus nenalezl, jediným existujícím tvarem podle korpusu je cantici.

*il resto a Roma . Devono morire di **pizzichi** per qualche decibel ? Il lungomare*
(CORIS / CODIS) – pizzichi – nalezeno 36 případů

*essere illusori : " Si riducono gli **scarichi** visibili ma magari aumentano quel*
(CORIS / CODIS) – scarichi – nalezeno 430 případů

*aspri , poco digeribili per i nostri **stomachi** abituati a cibi lavorati e predige*
(CORIS / CODIS) – stomachi – nalezeno 5 případů

*bistecca , ma poco digeribile per **stomaci** non abituati . Inoltre , le notizie La sinistra è disgustata , i suoi **stomaci** delicati non sopportano il pasticci*
(CORIS / CODIS) – stomaci – nalezeno 27 případů

Korpus nalezl mnohem více příkladů tvaru stomaci, je tedy evidentní, že alespoň v psané podobě italštiny se daleko více používá tento tvar.

*era , poi , dopo aver attraversato i **valichi** italo - elvetici , si concludeva*
(CORIS / CODIS) – valichi – nalezeno 110 případů

*li , come una brutta storia senza **strascichi** . E invece ? Invece è arrivata la*
(CORIS / CODIS) – strascichi – nalezeno 116 případů

*sarcofaghi sarcofagi , strascichi **strascici** , ha e è piovuto , utensile utens*
(CORIS / CODIS) – strascici – nalezen 1 případ
Podle korpusu je možný i tvar strascici.

-co	-ci	-chi
carico	2	1096
incarico	0	1132
cantico	78	0
pizzico	0	36
risico	0	0
scarico	0	430
stomaco	27	5
valico	0	110
strascico	1	116

Následující proparoxytona mohou mít v plurálu jak palatální, tak velární výslovnost:

sg.	il farmaco (lék)	pl.	i farmaci, i farmachi (léky)
	il fondaco (skladiště)		i fondaci, i fondachi (skladiště)
	il manico (rukojeť)		i manici, i manichi (rukojeti)
	il traffico (doprava)		i traffici, i traffichi (dopravy)

*sulla purezza degli alimentari e **farmaci** del 1906 : l' etichetta doveva dire
mai trattati prima con altri **farmaci** anti - HIV) . Il terzo è che un*
(CORIS / CODIS) - farmaci – nalezeno 4082 případů
Slovo farmachi nebylo korpusem nalezeno.

*specializzati in tessuti , allora detti **fondaci** . E diede a Prato un impulso notevole
nei secoli successivi agli embrionali **fondaci** si sostituiscono i grandi centri*
(CORIS / CODIS) - fondaci – nalezeno 6 případů

*era di strada per arrivare ai loro **fondachi** in Sardegna , ma perché avevano
periodicamente le loro città e i loro **fondachi** con vessazioni e richieste di cont*

*sottoproletariato dei vicoli , dei **fondachi** , dei quartieri bui e brulicanti*

(CORIS / CODIS) - fondachi – nalezeno 5 případů

Podle množství příkladů nalezených korpusem je zřejmé, že tyto tvary mají zhruba stejnou frekvenci užití.

*satiri che s ' abbracciano formano i **manici** di una salsiera , mentre le oliere stemmati delle boutique coi **manici** di cuoio o di passamaneria , che il consommé in tazza bollente senza **manici** . Ora il menu tipico di un aereo si*

(CORIS / CODIS) – manici – nalezeno 90 případů

*nudi e duellavano con lunghe canne e **manichi** di scope . Da tale scena*

(CORIS / CODIS) – manichi - nalezen 1 případ

Používanějším tvarem je tedy slovo manichi.

*ben presto il punto di incontro dei **traffici** tra Etruria e Magna Grecia , e qui che solo nella mondializzazione dei **traffici** possono trovare la strada del*

(CORIS / CODIS) – traffici – nalezeno 632 případů

-co	-ci	-chi
farmaco	4082	0
fondaco	6	5
manico	90	1
traffico	632	0

Pro podstatná jména končící na –go platí stejná pravidla. Gi mají většinou podstatná jména s přízvukem na třetí slabice od konce.

např.: sg. l'asparago (chřest)

gli asparagi (chřesty)

*ondante e quotazioni elevate per gli **asparagi** . Il prodotto verde extra costa*

(CORIS / CODIS) – asparagi – nalezeno 260 případů

Slova končící na –ologo, –ofago mohou být zakončena na –ghi i – gi. Většinou ta reprezentující věci končí na ghi a ta, vztahující se osobám jsou zakončena na – gi.

např.: sg. l'astrologo (astrolog)

gli astrologi (astrologové)

l'antropologo (antropolog)

gli antropologi (antropologové)

lo psicologo (psycholog)

gli psicologi (psychologové)

il teologo (teolog)

i teologi (teologové)

*Mentre Abramo sta per nascere , gli **astrologi** del re Nimrod levano lo sguardo*
(CORIS / CODIS) – astrologi – nalezeno 103 případů

*a la tenda , rigurgitava sempre d ' **astrologhi** e di indovini , sui cui responsi Giudei , vedendo che questi barbari **astrologhi** li precedono , mentre essi non*
(CORIS / CODIS) – astrologhi – nalezeno 5 případů. Ačkoli v gramatikách se upřednostňuje tvar na -gi, v italštině je přesto přípustný a používaný, ne ovšem tolik jako astrologi.

*arti trenta fra i più autorevoli **antropologi** , linguisti e storici del mondo .*
(CORIS / CODIS) – antropologi – nalezeno 218 případů

*fidata a 8 operatori , fra medici , **psicologi** , psicoterapisti , con la procedimenti per violenza sessuale , **psicologi** , assistenti e Procure compiono*
(CORIS / CODIS) – psicologi – nalezeno 820 případů

*sindacalisti . Nonché sociologi , **psicologi** , strutturalisti e cibernetici*
(CORIS / CODIS) – psicologi – nalezen 1 případ
I tento tvar je podle korpusu přípustný, ovšem převážně se používá tvar na –gi.

*Z - All ' assemblea ecumenica alcuni **teologi** propongono di rivedere l ' uso del*
(CORIS / CODIS) – teologi – nalezeno 264 případů

*o patrioti , o filosofi , o **teologhi** , elaborarci una dottrina della*
(CORIS / CODIS) – teologhi – nalezen 1 případ
Opět je zde možný tvar s převahou přípony –gi.

-go	-gi	-ghi
astrologo	103	5
antropologo	218	0
psicologo	820	1
teologo	264	1

Podstatná jména nevztahující se k osobám mají většinou zakončení na -ghi:

např. sg.	il sarcofago (sarkofág)	pl.	i sarcofaghi (sarkofágy)
	il catalogo (katalog)		i cataloghi (katalogy)
	il prologo (předmluva)		i prologhi (předmluvy)
	l'apologo (bajka)		gli apologhi (bajky)
	l'arcipelago (souostroví)		gli arcipelaghi (souostroví)

*riuscì a mettere le mani - anche i **sarcofaghi** in porfido rosso esposti oggi nel " sono sempre più rari : quei **sarcofaghi** bianchi che imprigionavano gli*
(CORIS / CODIS) – sarcofaghi – nalezeno 28 případů

*impietriti tra le lapidi e i **sarcofagi** del museo di Sofia : " Non ho preso effigiati dal momento che molti **sarcofagi** sono anonimi ? In ogni caso , anche*
(CORIS / CODIS) – sarcofagi – nalezeno 38 případů
Podle korpusu je používanějším tvarem sarcofagi.

*l ' imbarazzante accostamento nei **cataloghi** a Vasco Rossi e alle Spice Girls i letti invitanti che compaiono nei **cataloghi** moderni . Quella vista le dette un*
(CORIS / CODIS) – cataloghi – nalezeno 514 případů

*cronometro ed una lunga serie di **prologhi** . Una brutta caduta al primo giorno cronache giornalistiche , alcuni **prologhi** , due piccole favole e alcune note*
(CORIS / CODIS) – prologhi – nalezeno 9 případů

*cerimonia degli addii " : epitaffi , **apologhi** , ma soprattutto comuni fatti di i suoi romanzi e i suoi drammi degli **apologhi** nebulosi e la sua prosa enfatica*
(CORIS / CODIS) – apologhi – nalezeno 19 případů

*mezzo metro , sparizione di interi **arcipelaghi** come le Maldive e gravi rischi nell ' edonismo , perdita negli **arcipelaghi** dell ' indulgenza e del desiderio ancorata a una serie di isole e di **arcipelaghi** . Le calotte hanno un profilo con*
(CORIS / CODIS) – arcipelaghi – nalezeno 41 případů

-go	-gi	-ghi
sarcofago	38	28
catalogo	0	514
prologo	0	9
apologo	0	19
arcipelago	0	41

Stejně jako u –ci, jsou i zde následující výjimky

sg. **l'obbligo (závazek)**
il prodigo (marnotratník)

pl. **gli obblighi (závazky)**
i prodighi (marnotratníci)

difficoltà , magari soltanto per " obblighi di natura morale verso colui che assiste immigrati irregolari , gli obblighi (fino alla denuncia ?) di chi esistenza di un minimo di diritti ed obblighi comuni a tutte le nazioni civili
(CORIS / CODIS) – obblighi – nalezeno 2893 případů

quell ' ordine , per inosservanza agli obblighi imposti dal regime degli arresti di 45 anni , per inosservanza agli obblighi di sorveglianza speciale
(CORIS / CODIS) – obblighi – nalezeny 2 případy
Korpus našel i dva případy na –gi.

Co se týče slova prodighi, korpus našel 38 příkladů, ale všechny pochází od přídavného jména prodigo.

-go	-gi	-ghi
obbligo	2	2893

Poměrně pravidelnou velární výslovnost mají v plurálu slova na –fugo:

např.: sg. **il callifugo(prostředek proti kuřím okům)i callifughi**
il profugo (uprchlík) i profughi (uprchlíci)

aglio dritto . * Evitare l ' uso di callifughi chimici e affidare la cura dei emorroidari , anti - verruche e callifughi , talvolta in creme ad uso
(CORIS / CODIS) – callifughi – nalezeny 2 případy

giorno prima . Sono arrivati in paese profughi di un vecchio terremoto o dal il rimpatrio veloce dei connazionali profughi in Italia . Prodi giudica
(CORIS / CODIS) – profughi – nalezeno 1668 případů

queste località strategiche dove i profugi pagano in marchi e , se non hanno
(CORIS / CODIS) – profugi – nalezen 1 případ

I zde je možný tvar s palatální výslovností, ovšem s obrovskou převahou tvaru na –ghi.

-go	-gi	-ghi
callifugo	0	2
profugo	1	1668

Velární výslovnost –ghi se pak vyskytuje i u plurálu substantiv s přízvukem na druhé slabice od konce.

např.: sg.	il drago (drak)	pl.	i draghi (draci)
	il fungo (houba)		i funghi (houby)
	il giogo (jho)		i gioghi (jha)
	il rogo (požár)		i roghi (požáry)

*circondati da lanterne rosse , draghi neri e d ' oro , tappeti beige con forma di farfalla . Ma ci sono anche draghi , serpenti e altri animali ancora .
sembrava quello del nonno di tutti i draghi del mondo . Il rumore andò crescendo*
(CORIS / CODIS) – draghi – nalezeno 463 případů

*ingredienti sono basilico , olive , funghi e pomodori . Una ricerca spirituale
le città , le dacie che spuntano come funghi in tutte le periferie , i negozi*
(CORIS / CODIS) – funghi - nalezeno 1007 případů

*alla sorte , al senso comune , ai gioghi di moda . Volevo - spiega l ' autor
ebbero condotto a caccia , su , fra i gioghi . E chi lo rapirà , chi sarà l ' er
la stanga poggiava per mezzo di gioghi sul collo dei due poderosi animali*
(CORIS / CODIS) – gioghi – nalezeno 6 případů

*superficie di 286 ettari . Inoltre 275 roghi in zone non boscate per una superficie
" Riti pirici come le fiaccolate o i roghi dei libretti di abbonamento alla Rai*
(CORIS / CODIS) – roghi – nalezeno 114 případů

-go	-gi	-ghi
drago	0	463
fungo	0	1007
giogo	0	6
rogo	0	114

Následující podstatná jména mohou mít podle gramatik v množném čísle dva tvary

např.: sg.	l ' antropofago (kanibal)	gli antropofagi, gli antropofaghi
	il chirurgo (chirurg)	i chirurghi, i chirurchi

*della Nuova Guinea dedita a riti antropofagi , con tutta probabilità a causa
soltanto miseri resti degli antropofagi Cabres » . Quell ' uno che per*
(CORIS / CODIS) – antropofagi - nalezeno 14 případů

povera specie umana , in preda ad antropofaghi più o meno scaltri , fu un
 (CORIS / CODIS) – nalezen 1 případ
 Z nalezených příkladů vyplývá, že používanějším tvarem je antropofagi.

È stato operato da una equipe medica di chirurghi , anestesisti e rianimatori italiani una equipe di specialisti (medici , chirurghi , analisti ...) secondo le ferree del capello messa a punto dai chirurghi plastici di Genova ; grazie anche
 (CORIS / CODIS) – chirurghi - nalezeny 4 případy

attuato nel giro di pochi anni se i chirurghi plastici che lo stanno " sponsorizzando nati in tribunale , gli incassi dei chirurghi con le cartelle sanitarie delle
 (CORIS / CODIS) – chirurghi - nalezeno 320 případů
 Je evidentní, že používanějším tvarem je chirurghi.

-go	-gi	-ghi
antropofago	14	1
chirurgo	4	320

Substantivum il mago má množné číslo i maghi, jen ve spojení i tre Re Magi se užívá palatální výslovnost.

' incontrano nuovi personaggi , come maghi , progenie del demonio , orchi porto imbarca crocieristi in festa . Maghi , guru , investitori che hanno fatto
 (CORIS / CODIS) – nalezeno 352 případů

Una favola giudiziaria , dove i tre Re Magi che si sarebbero messi in marcia sul nascita di Gesù e l ' adorazione dei Re Magi . Il Natale racconta (Piccoli Tre Befane , un Babbo Natale e tre Re Magi hanno movimentato l ' immenso spazio
 (CORIS / CODIS) – magi – nalezeno 280 případů, téměř vždy ve spojení i tre Re Magi a i pokud je to pouze ve formě Magi, je z kontextu evidentní, že se jedná o tři krále

-go	-gi	-ghi
mago	280	352

Další zvláštní skupinou jsou v italštině substantiva zakončená na -i + -o, která mají v množném čísle -ii, přičemž první -i zůstává přízvučné.

např.: sg. l'invio (zásilka) pl. gli invii (zásilky)
 lo zio (strýc) gli zii (strýci)

dei Bierre sul territorio . Ma gli invii successivi , " per posta " , tutti

(CORIS / CODIS) – invii – nalezeno 88 případů

benedizione di mamma , papà , nonni e zii , che potranno perfino essere consigliati
(CORIS / CODIS) – zii – nalezeno 352 případů

Naproti tomu podstatná jména zakončená na nepřízvučné -i + -o mají v množném čísle pouze jedno -i.

např.: sg.	l'indio (Indián)	pl.	gli indi (Indiáni)
	il broglio (podvod)		i brogli (podvody)
	l'acquario (akvárium)		gli acquari (akvária)

*i teologi si chiedevano se gli **indi** avessero l' anima . E successo ora*
(CORIS / CODIS) – indi - nalezeno 150 případů

*Il futuro prossimo ci dirà se i **brogli** siano il frutto d' una possibile*
(CORIS / CODIS) – brogli – nalezeno 99 případů

*A questo si aggiunge il fascino di **acquari** che permettono ai visitatori di*
(CORIS / CODIS) – acquari – nalezeno 77 případů

Některá podstatná jména, popř. podstatné jméno a přídavné jméno se v jednotném čísle liší koncovkou a v množném čísle mají stejný tvar, proto je třeba označit tento rozdíl grafickým přízvukem na třetí slabice od konce, má-li jeden z dvojice výrazů na ní přízvuk

např.: sg.	l'arbitro (rozhodčí)	pl.	gli árbitri (rozhodčí)
	l'arbitrio (svévole)		gli arbitri (svévole)
	il preside (ředitel)		i présidi (ředitelé)
	il presidio (posádka)		i presidi (posádky)

*DAL NOSTRO INVIATO PRAGA - Forse gli **arbitri** italiani non sono i migliori del mondo deve recarsi nello spogliatoio degli **arbitri** , munito di due copie del referto Nicchi il 9 febbraio in BROMA . Gli **arbitri** di domenica in serie A . Bologna*
(CORIS / CODIS) – arbitri – nalezeno 707 případů

*codificazione che circoscriveva gli **arbitrii** o la violenza . Da dove nasceva ? le limitazioni dei bianchi sono **arbitrii** incomprensibili . Ad aggravare la senza dar luogo a persecuzioni e **arbitrii** , capace di rimettere la*
(CORIS / CODIS) – arbitrii – nalezeno 15 případů

Korpus rozlišuje rozdíl mezi árbitri a arbitri prostřednictvím dvou i na konci slova.

*suo progetto di legge impedirebbe a **presidi** e direttori di obbligare le ragazze la protesta dopo l' abbandono dei **presidi** a Milano - Linate : ieri pomeriggio*
(CORIS / CODIS) – presidi – nalezeno 446 případů

*a Lecco e a Bellano , in uno dei tre **presidii** dell ' unica azienda ospedaliera rivitalizzazione delle zone . Nuovi **presidii** . Sportelli . Interventi dei vigili*
(CORIS / CODIS) – prosidii - nalezeno 7 případů
Stejně jako v předchozím případě i zde je rozdíl mezi oběma slovy vyjádřen pomocí koncového i.

Nebo se rozdíl vyznačuje psaním dvou –ii v koncovce substantiva končícího v jednotném čísle na –io, mají-li oba výrazy přízvuk na stejné slabice (jak již je zřejmé z výše uvedených příkladů korpus používá pouze tuto variantu)

např.: sg.	l'omicidio (vražda)	pl.	gli omicidii (vraždy)
	l'omicida (vrah)		gli omicidi (vrazi)
	il conio (ražba)		i conii (ražby)
	il cono kužel)		i conii (kužely)

*parlare di posti dove si eseguivano **omicidii** in massa . Ma erano solo voci la diffusione dei francobolli , gli **omicidii** in periodi di diverso benessere*
(CORIS / CODIS) – omicidii – nalezeny 4 případy

*Usa sotto choc : incriminato per 6 **omicidi** , potrebbe aver ucciso centotrenta C ' è gente accusata di sette **omicidi** che ha fatto due anni . Io non ho all ' ergastolo per gravissimi **omicidi** di tipo terroristico , dimostra qua*
(CORIS / CODIS) – omicidi – nalezeno 974 případů

*della mala . Sino , infine , a nuovi **conii** il cui significato non è rintracciabile Estensis , circa 1.200 pezzi tra **conii** , punzoni e monete dal Medagliere aperto dai collezionisti . I due nuovi **conii** , uno da 50.000 lire , l ' altro da*
(CORIS / CODIS) – conii – nalezeno 6 případů

*racconti di uno di loro a far luce su **coni** d ' ombra che parevano impenetrabili Questa tecnica impiega speciali **coni** , o lunghi sigari , fatti di un '*
(CORIS / CODIS) – coni – nalezeno 780 případů

Substantiva mužského rodu na –a mají v množném čísle –i, jako maskulina zakončená na –o nebo –e

např.: sg. l'artista (umělec) pl. gli artisti (umělci)
il programma (program) i programmi (programy)

*mirava a una collaborazione fra **artisti**, scrittori, musicisti, per cui*
(CORIS / CODIS) – artisti – nalezeno 3606 případů

*inquadra nell'ambito di specifici **programmi** regionali di sviluppo. 5. Quali*
(CORIS / CODIS) – programmi – nalezeno 9409 případů

Maskulína zakončená na –ca, –ga zachovávají v množném čísle velární výslovnost, a proto se v písmu mezi c a g a koncové –i vkládá h.

např.: sg. il monarca (monarcha) pl. i monarchi (monarchové)
il collega (kolega) i colleghi (kolegové)

*pressappoco così Amleto? I nostri **monarchi** non sono che ombre dei mendicanti*
(CORIS / CODIS) – monarchi – nalezeno 45 případů

*magari contro i suoi stessi **collegi** di Senato accademico. In lui*
(CORIS / CODIS) – collegi - nalezeno 4240 případů
Existuje i tvar množného čísla collegi, ten ovšem pochází od substantiva collegio.

s výjimkou

il Belga (belgičan) i Belgi (belgičani)

*stranieri perlopiù spagnoli, francesi, **belgi** e polacchi. La permanenza media in*
(CORIS / CODIS) – belgi – nalezeno 281 případů

„salvo Chevremont e la patrona di casa, i **belgi** non mi piacciono“ (Ginzburg, cit. v Serianni L., Grammatica italiana, str. 140) grazie ai diavoli siamo di nuovo fieri di essere **belgi**“ (La gazzetta del Sud, 24.6.1968, op. cit., str. 140). Tato forma vznikla pravděpodobně vlivem francouzštiny – Belges - belgičani a názvem tohoto státu v italštině Belgio.

Pro slova eresiarca (hlava kacířů) a patriarca (patriarcha) se ve starém jazyce zaznamenaly tvary množného čísla eresiarche („qui son li eresiarche / con lor seguace, d'ogni setta“ Dante, Inferno, IX 127, eresiarche se chiamano i prencipi dell'eretiche pravità“ Boccaccio – op.cit.,

str. 140) a patriarche („a bontà de patre arche e de profeti e d'altre fini capitani“ Giamboni – op. cit., str. 140)

Pro velký počet substantiv mužského rodu zakončených na –a italština dlouho znala dva tvary. Ve staré podobě italštiny existoval např. tvar *il papa – i papa* (Migliori, cit. v Serianni L., *Grammatica italiana*, str.140) a i dnes se s podobnými výrazy můžeme setkat z „úst lidu“ v různých oblastech.

3.2 Podstatná jména rodu ženského

Ta, která jsou zakončena na –ca, –ga mají velární výslovnost, mezi c a e se tedy vkládá h.

např.: sg.	la manica (rukáv)	pl.	le maniche (rukávy)
	la fuga (útěk)		le fughe (útěky)
	l'arca (rakev)		le arche (rakve)
	la mosca (moucha)		le mosche (mouchy)
	la folaga (lyska)		le folaghe (lysky)

*invece , si va ancora in giro con le **maniche** corte , si sta in casa con le finestre per le braccia : no agli abiti con **maniche** molto strette che impediscono i movimenti*
(CORIS / CODIS) – maniche – nalezeno 693 případů

*dello Stato svuotate da traffici e **fughe** all ' estero , con le vacche della*
(CORIS / CODIS) – fughe – nalezeno 402 případů

*abitanti delle grotte , ecco arrivare **mosche** giganti , scarabei e altre creature*
(CORIS / CODIS) – mosche – nalezeno 602 případů

*dei gabbiani , delle beccacce , delle **folaghe** , delle rondini , dei piccioni*
(CORIS / CODIS) – folaghe – nalezeno 24 případů

Staroitalské tvary se však právě u feminin na –ca, –ga od forem současného jazyka často liší: antichi (Jacopone), bianci (Dante), magnifici (Boccaccio).

Substantiva ženského rodu končící na –cia, –gia s -i jenom jako grafickým znakem mají velké množství nepravidelností, kvůli možnosti buď zachovat nebo eliminovat -i v přechodu z jednotného čísla do množného. Je to výhradně záležitost pravopisu. I, které má v singuláru rozlišovací hodnotu, je opravdu v množném čísle pouze grafickým znakem – napsat např. cigliegie nebo cigliege je pro výslovnost nepodstatné, protože ta zůstane v obou případech stejná. Podle Grammatica italiana, Italiano comune e lingua letteraria by bylo optimálním řešením eliminovat -i z grafické podoby u těchto případů úplně, ale tím by se pobouraly nynější pravopisné zvyky. Dvě hlavní pravopisná kritéria jsou tedy následující:

- Jedno kritérium by se dalo nazvat historicko-etymologické, zastávané hlavně A.Camillim v Camille-Fiorelli 1965: 171-174

To předpokládá zachování –i- u všech substantiv, která navazují na latinská slova s –ci a –gi.

např.: sg.	acacia (akát)	pl.	acacie (akáty)
	audacia (odvaha)		audacie (odvahy)
	pertinacia (tvrdošijnost)		pertinacie (tvrdošijnosti)

*fitta boscaglia di ontani , salici e **acacie** , a pochi metri da un fiume puzzole*
(CORIS / CODIS) – acacie – nalezeno 67 případů

*macchia mediterranea , lecci , **acace** , querce e pini marittimi . Ogni anno*
(CORIS / CODIS) – acace – nalezen 1 případ

Podle gramatik je tato forma nepřípustná, v korpusu je však jeden tento tvar zaznamenán.

*certo più ricco di timidezza che di **audacie** , non suggerisse la massima prudenza*
(CORIS / CODIS) – audacie – nalezeno 10 případů

-cia	-cie	-ce
acacia	67	1
audacia	10	0
pertinacia	0	0

K odpadnutí –i- naopak dochází u všech jmen, u nichž se palatální hlásky /č/ a /dž/ vytvořily z jiného historického základu.

např.: sg.	camicia (košile)	pl.	camice (košile)
	bragia (řeřavé uhlí)		brage (řeřavá uhlí)

*che pareva avesse combattuto con le **camice** rosse dei " garibaldini " . Finalmente Incrociai diversi colleghi in **camice** , sembravano avere tutti fretta una sfilata d ' arti e mestieri : **camice** blu , maculato di bianco ; scarpe*
(CORIS / CODIS) – camice – nalezeno 409 případů (společně s tvary jednotného čísla camice)

*fuggevolmente illuminati dalle ultime **brage** . Per due volte , Montag fece*
(CORIS / CODIS) – brage – nalezeny 3 případy

Důvody Camilliho k udržení –i- u slov, která mají přímý vliv z latiny, se zdají být v dnešní době poněkud křehké.

1. Možnost znovuvzkříšení výslovnosti etymologického –i- kvůli poetické dieresi nebo zlatinštělé výslovnosti.
2. Přidání –i- na základě jejího uchování v některých oblastech na jihu Itálie

b) Druhé kritérium, které by se dalo nazvat empirické, radí uchovat –i- v plurálu v případě, pokud před c a g předchází samohláska

např.: sg.	la fiducia (důvěra)	pl.	le fiducie (důvěry)
	la grattugia (struhadlo)		le grattugie (struhadla)
	l'acacia (akát)		le acacie (akáty)
	la camicia (košile)		le camicie (košile)
	la bambagia (bavlna)		le bambagie (bavlny)
	la ciliegia (třešeň)		le ciliegie (třešně)

" scambio politico " - niente più **fiducie** , niente più ostruzionismo - le sue a proposta : " Se si continua con le **fiducie** - sottolinea Fini - non avremo altre

(CORIS / CODIS) – fiducie – nalezeny 4 případy

Tvar „fiduce“ nebyl opravdu systémem nalezen.

*per pulire l' insalata in cocco , **grattugie** in legno o ceramica , pressa*

(CORIS / CODIS) - grattugie – nalezeny 4 případy

*fitta boscaglia di ontani , salici e **acacie** , a pochi metri da un fiume puzzole*

(CORIS / CODIS) - acacie – nalezeno 67 případů

*macchia mediterranea , lecci , **acace** , querce e pini marittimi . Ogni anno*

(CORIS / CODIS) - acace – nalezen 1 případ

*dalle cravatte ai boxer , alle **camicie** ai pullover ; la pubblicità delle*

*la appende di fianco alle altre **camicie** da tingere . Tira fuori dal sacco*

*dottor Bombo e la dottoressa Tatà , col **camicie** bianco e le toppe colorate , la*

(CORIS / CODIS) – camicie – nalezeno 738 případů, z nichž některé vyjadřují tvar jednotného čísla

che pareva avesse combattuto con le camice rosse dei "garibaldini" . Finalmente
 (CORIS / CODIS) – camice – nalezeno 409 případů, z nichž některé vyjadřují tvar jednotného čísla

Podle korpusu jsou tedy možné tvary oba dva – jak camice, tak i camicie.

di Vanzago ospiterà la " Festa delle ciliege " , una sagra mercato riservata
 (CORIS / CODIS) – ciliege – nalezeno 191 případů

ordinare anche cinghiale in umido con ciliege oppure petto di anatra con funghi
 (CORIS / CODIS) – ciliege – nalezeno 47 případů

Ačkoli v gramatikách není tento tvar uveden, korpus psané italštiny dokazuje, že se používá, i když v menší míře než ciliege.

-cia, gia	-cie, gie	-ce, ge
fiducia	4	0
grattugia	4	0
acacia	67	1
camicia	738	409
bambagia	0	0
cigliegia	191	47

Pokud před c a g předchází souhláska, v plurálu se zachovává pouze –ce, –ge.

např.: sg.	la minaccia (výhružka)	pl.	le minacce (výhružky)
	la pioggia (déšť)		le piogge (deště)
	la goccia (kapka)		le gocce (kapky)
	la spiaggia (pláž)		le spiagge (pláže)
	la frangia (třásně)		le frange (třásně)

sopita e che è culminata nelle minacce di crisi di governo di ottobre
 (CORIS / CODIS) – minacce – nalezeno 1501 případů

gli scioperi , le liti , le minaccie dei nemici , ma tutto giustificato si scambiavano avvertimenti e minaccie di morte fin dai tempi di Benbow in fuga con la baby - amante , e le minaccie di divorzi imminenti non si

(CORIS / CODIS) – minaccie – nalezeno 5 případů

Opět tvar, který není zaznamenán gramatikami, ale je živý v jazyce.

respirare . Altrimenti ... " . Le piogge di questi giorni , cadute senza paura Sì , ma i tuoi raggi , le tue piogge , sono tutte per lei , vero ? Non
 (CORIS / CODIS) – piogge – nalezeno 728 případů

acquazzone della stagione delle piogge , e il re cessò di rattristarsi .

*parlarono di molte cose : delle forti **pioggie** che distruggevano lo "yam" della
Quando cominciarono le ultime grandi **pioggie** dell 'anno , Obierika mandò a dire
(CORIS / CODIS) – pioggie – nalezeno 37 případů
Stejně jako u minaccie, i zde existují 2 tvary.*

*mentre allegramente ingoiava alcune **gocce** di latte che si libravano nel vuoto
aggiungete all ' acqua cinque o sei **gocce** di oli essenziali . Come sceglierli
' attimo che erano sgorgate le prime **gocce** sul minerale . Poi il sospetto
(CORIS / CODIS) – gocce – nalezeno 1233 případů*

*a metà e fondi grumosi di zucchero , **gocchie** di miele come topazi sulla tovaglia
pioggia prese a cadere meno forte e a **gocchie** liquide , più piccole , i bambini
(CORIS / CODIS) – gocchie – nalezeno 19 případů
I zde je možno použít oba tvary, i když s velkou převahou tvaru gocce.*

*di Selinunte (Trapani) , dove **spiagge** sabbiose affacciate sul mare
sparsi in tutta Italia presidieranno **spiagge** e coste della penisola per impedire
Misura sette chilometri per tre , ha **spiagge** di sabbia bianca e scogliere
(CORIS / CODIS) – spiagge – nalezeno 862 případů*

*non abbassare , nemmeno sulle **spiagge** , la vigilanza interiore
Nero a sud - est ma anche alle belle **spiagge** della Crimea , che aveva frequentato
(CORIS / CODIS) – spiagge – nalezeno 5 případů
Opět jsou možné oba tvary s převahou spiagge.*

*Zona Uefa ? Mentre alcune **frange** esasperate annunciano dimostrazioni
irresponsabile che stanno recitando le **frange** estreme . Rifondazione comunista
(CORIS / CODIS) – frange – nalezeno 280 případů
Tvar frangie u tohoto slova neexistuje.*

-cia, gia	-cie, gie	-ce, ge
minaccia	5	1501
pioggia	37	2
goccia	19	1233
spiaggia	5	862
frangia	0	280

1228

Některá slova z těchto dvojic se mohou opřít o etymologický základ s ci a gi (acacia, bambagia, provincia, spiaggia). Ve druhém případě tomu tak není (camicia, ciliegia, goccia, frangia). Jak můžeme vidět, pokud srovnáme etymologické a neetymologické skupiny, neexistuje zde rozdíl nebo nějaké jasné pravidlo, podle něhož bychom mohli plurál vytvořit.

U následujících substantiv se mohou vyskytovat jak tvary na –cie, tak i –ce.

např.: sg.	la provincia (okres)	pl.	le province, le provincie
	la pronuncia (výslovnost)		le pronunce, le pronuncie
	la rinuncia (rezignace)		le rinunce, le rinuncie
	la denuncia (udání)		le denunce, le denuncie

*partecipazione di Regione Lombardia , **province** di Milano e Como , comuni attraverso programmi che amministreranno città e **province** . Al massimo , è interessante 8 ottobre 1996 che hanno colpito le **province** di Teramo , Potenza , Matera , Lecce (CORIS / CODIS) – province – nalezeno 2788 případů*

*opere pubbliche dai consorzi alle **province** , " i cui tempi burocratici Ci sarà una ristrutturazione delle **province** , una regolamentazione della una garanzia per i comuni e le **province** , ma la conseguenza ovvia del loro (CORIS / CODIS) – province – nalezeno 412 případů*
Podle poměru použití jednotlivých tvarů je evidentní, že používanějším tvarem je province.

*i sottufficiali , in assenza di **pronunce** definitive , indossavano di nuovo Parte della dottrina , nonché alcune **pronunce** giurisprudenziali di merito successo capitale del San Paolo . Entrambe le **pronunce** , per la verità , erano pressoché (CORIS / CODIS) – pronunce – nalezeno 230 případů*

*la pena capitale " e per farlo " le **pronuncie** degli organismi internazionali connessione esistente tra le due **pronuncie** , in quanto l ' esito della (CORIS / CODIS) – pronuncie – nalezeno 21 případů*
Používanějším tvarem je pronunce.

*ondeggia tra le belligeranti **rinunce** di Berlusconi e le astute intimazio campo dei partecipanti . Un paio di **rinunce** dolorose sono già annunciate , quel solo : fra i contrari alle " piccole **rinunce** " ci sono in prevalenza operai e di (CORIS / CODIS) – rinunce – nalezeno 177 případů*

*gli agi li rifiuta per vivere tra **rinuncie** e privazioni innaturali , il colto TRISTEZZA , ED IMPONENDOSI DELLE **RINUNCIE** , MOLTE FAMIGLIE DI ITALIANI HANNO (CORIS / CODIS) – rinuncie – nalezeny 2 případy*
Používanější je tedy opět tvar na –e.

*Niente di irreparabile : **denunce** di polizia per truffe , un precedente Inghilterra sono sempre arrivate le **denunce** più pesanti e forse le top più nel periodo 1992-1995 le relative **denunce** sono andate aumentando , ma (CORIS / CODIS) – denunce – nalezeno 1011 případů*

*un ' altra ancora alle grandi **denuncie** politiche . Con tratti aspri e dolorosi Non bisogna quindi stupirsi che le **denuncie** di quei metodi e di quel programma*

Jako u všech předchozích případů je používanější tvar na –e.

-cia, gia	-cie, gie	-ce, ge
provincia	412	2788
pronuncia	21	230
rinuncia	2	177
denuncia	35	1011

Podstatná jména končící na –cia, -gia s přízvukem na i tvoří množné číslo pravidelně.

např.: sg.   **la farmacia (lékarna)**   pl.   **le farmacie (lékárny)**
               la nostalgia (stesk)   **le nostalgie (stesky)**

*dei farmacisti . E anche le **farmacie** eventualmente non collegate per vi tutto l ' olio di ricino di tutte le **farmacie** di Roma non mi fa paura e che sono*
 (CORIS / CODIS) – farmacie – nalezeno 401 případů

*il Milan . Giornata di rimpianti e **nostalgie** contro il Cagliari , costretto a E tutto questo senza zuccherate **nostalgie** , ma ben piantati nel fuoco del problema*
 (CORIS / CODIS) – nostalgie – nalezeno 197 případů

-cia, gia	-cie, gie	-ce, ge
farmacia	401	0
nostalgia	197	0

V některých případech může –i- pomoci vyhnout se grafickým homonymům: camicie a cámice nebo mezi audacie (audacia - smělost) a audace (smělý).

3.3 Nepravidelné tvary plurálu

3.3.1. Neměnné tvary jednotného a množného čísla

V italštině je i několik podstatných jmen jak ženského, tak i mužského rodu, která zůstávají v plurálu neměnná. Jsou to jednak slova jednoslabičná končící na samohlásku

např.: sg.	il té (čaj)	pl.	i té (čaje)
	il re (král)		i re (králové)
	la gru (jeřáb)		le gru (jeřáby)

ve staré italštině se užíval tvar *la grue* (a *il grue*) – *i gru*

slova končící na souhlásku

např.: sg.	il gas (plyn)	pl.	i gas (plyny)
	il bar (bar)		i bar (bary)
	il tram (tramvaj)		i tram (tramvaje)
	lo sport (sport)		gli sport (sporty)

*con tariffe speciali . Alcuni **Gas** sono diventati delle vere e proprie*
(CORIS / CODIS) – gas – společně s jednotným číslem nalezeno 4774 případů

*del settore , dunque , nei **bar** potranno essere serviti insalate*
*con le pagine di " Esquire " sui sette **bar** più famosi del mondo e il ritratto*
(CORIS / CODIS) – bar – společně s jednotným číslem nalezeno 5552 případů

*Fiat , Pietro staccava i biglietti sui **tram** . Siamo cresciuti insieme , ci conosciamo*
*corse da centinaia di automobili e dai **tram** elettrici che non la smettevano mai*
(CORIS / CODIS) – tram – společně s jednotným číslem nalezeno 1015 případů

*Per me , che ho praticato tanti **sport** , dal calcio , appunto , al basket ,*
*di pugilato e di molti altri **sport** , ma non l ' ho mai sentito parlare*
*di per sé reato . Trattasi degli **sport** cosiddetti " a violenza necessaria "*
(CORIS / CODIS) – sport – společně s jednotným číslem nalezeno 5688 případů

slova končící na přízvuknou slabiku a jsou buď původu latinského – jako slova ženského rodu končící na -tà, -tù nebo z jiných cizích jazyků jako většina oxytonů přítomných v italštině

např.: sg.	la virtù (ctnost)	pl.	le virtù (ctnosti)
	la città(město)		le città (města)
	l'unità (jednota)		le unità (jednoty)
	il caffè (káva)		i caffè (kávy)
	il caucciù (kaučuk)		i caucciù (kaučuky)
	il tabù (tabu)		i tabù (tabu)

Velká část jmen končících na –tà, -tù pochází z forem staré italštiny zakončených na –tade, -tude zredukovaných apokopou.

zakončená na –i

např.: sg.	l'alibi (alibi)	pl.	gli alibi (alibi)
	la crisi(krize)		le crisi (krize)

*terapia d ' urto e mettere fine agli **alibi** che gli imprenditori e il governo ha nella cartella di Ferraro - GLI **ALIBI** Ferraro ha cercato di preconstituirs*
(CORIS / CODIS) – alibi – společně s jednotným číslem nalezeno 757 případů

*come Wall Street che ha retto alle **crisi** dell ' Asia , della Russia , del assistenza e nella risoluzione delle **crisi** del ciclo di vita familiare che deve disfare . Nella normativa sulle **crisi** d ' impresa vanno introdotte nuove*
(CORIS / CODIS) – crisi – společně s jednotným číslem nalezeno 13522 případů

podstatná jména zkrácená

např.: sg.	il cinema (kino)	pl.	i cinema (kina)
	l'auto (auto)		le auto (auta)
	la foto (fotografie)		le foto (fotografie)
	la moto (motorka)		le moto (motorky)

*le ansie in attesa dell ' uscita nei **cinema** del nuovo episodio " The Phantom spot birichino è visionabile solo nei **cinema** inglesi , visto che per approdare i*
(CORIS / CODIS) – cinema – společně s jednotným číslem nalezeno 9258 případů

*altro suo grande amore , quello per le **auto** di lusso , che aveva portato con sé Particolare preoccupante , le **auto** non erano posteggiate nel paesino 1.250 mld dalla tassazione sulle **auto** aziendali , occorrerebbero circa 5*
(CORIS / CODIS) – auto – společně s jednotným číslem nalezeno 13439 případů

" *Non facciamo gli ipocriti ! Le **foto** si pagano . Sempre . Allora la domanda di più accurato si possa chiedere , le **foto** , oltre 600 a colori e in bianco e i guardano delle illustrazioni , delle **foto** , degli uomini , inglesi , tedeschi* (CORIS / CODIS) – foto – společně s jednotným číslem nalezeno 8994 případů

*mila lire il bollo di circolazione per **moto** e motorini , con un aumento di 1.700* (CORIS / CODIS) – moto – společně s jednotným číslem nalezeno 4655 případů

Další skupinou, která zůstává neměnná jak v jednotném, tak i v množném čísle jsou podstatná jména mužského rodu končící na -a.

např.: sg.	il boia (kat)	pl.	i boia (kati)
	il gorilla (gorila)		i gorilla (gorily)
	il pigiama (pyžamo)		i pigiama (pyžama)
	il lama (lama)		i lama (lamy, lamové)

" *regali umani " alle siringhe dei **boia** . Lui , probabilmente , sarebbe anche* (CORIS / CODIS) – boia – společně s jednotným číslem nalezeno 390 případů

*Una cyber - mostra con i quadri dei **gorilla** LOS ANGELES - I **gorilla** si danno aveva voluto dire un ' altra cosa ; i **gorilla** non temevano che gli uomini facesse* (CORIS / CODIS) – boia – společně s jednotným číslem nalezeno 461 případů

*antava Brel » . E lei traduceva « Le **gorille** » in milanese . « Si , perché il* (CORIS / CODIS) – gorille – nalezen 1 případ

V gramatikách není tento tvar zmíněn, ale korpus ho vyhledal.

*l ' Ospedale gironzolano ragazzi in **pigiama** e ciabatte dall ' aria depressa ma* (CORIS / CODIS) – pigiama – nalezeno 415 případů

Toto slovo se používá převážně v jednotném čísle.

*letto e a rimbocarsi le maniche dei **pigiama** per pulire " . Ma i problemi del da cui spuntavano i pantaloni dei **pigiama** e gli orli delle camicie da notte , per lei sia per lui . Da donna : i **pigiama** partono da 60 mila lire , i reggiseni* (CORIS / CODIS) – pigiami – nalezeno 57 případů

Slovo pigiama však může zůstat v plurálu nezměněné nebo může přijmout koncovku -i – „quei pigiama di suo marito“, „quei pigiami cinesi“ (Serianni L., Grammatica italiana, str. 148). Zda se jedná o jednotné či množné číslo, poznáme pouze z kontextu, např. Di solito dorme in pigiama. – Ho visto molti pigiama blu in quel negozio.

Podstatné jméno lama (zvíře) má homonymum. I to je neměnné v množném čísle a je to lama

(tibetský lama)

„furono condannati al palo due giovani, che avevano guardato passare una processione di lama senza levarsi il berretto“ (op.cit., str.148)

Dále jsou to podstatná jména rodu ženského končící na –o

např.: sg.	la moto (motocykl)	pl.	le moto (motocykly)
	l'auto (automobil)		le auto (automobili)
	la biro (pero, vozka)		le biro (pera, vozkové)

*di darsi gomitate , di tirare le **biro** per terra , eccetera . -- Il mio*
(CORIS / CODIS) – biro – společně s jednotným číslem nalezeno 173 případů

*altro suo grande amore , quello per le **auto** di lusso , che aveva portato con sé*
(CORIS / CODIS) – auto – společně s jednotným číslem nalezeno 13439 případů

*mila lire il bollo di circolazione per **moto** e motorini , con un aumento di 1.700*
(CORIS / CODIS) – moto – společně s jednotným číslem nalezeno 4655 případů

Výše uvedené výrazy jsou zároveň slova patřící mezi skupinu substantiv zkrácených a cizí slova.

Ve výjimečných případech končí podstatné jméno rodu ženského na –ie

např.: sg.	la moglie (manželka)	pl.	le mogli (manželky)
	la effigie (podobizna)		le effigi (podobizny), le effigie je méně užívaný tvar
	la superficie (povrch)		le superfici (povrchy), le superficie

*al più presto riunirsi con le loro **mogli** e i loro figli . Proprio per venire mezzo circa . Il che , se togliamo le **mogli** , fa circa 700 mila iscritti : eppure Ma sì , vai a spiegare alle **mogli** che non si tratta di un gioco ! Meno*
(CORIS / CODIS) – mogli - nalezeno 1022 případů

*Distruggere i simboli o le **effigi** dei propri interlocutori , dei propri e Freud erano veramente due diverse **effigi** della stessa medaglia . Famosa*
(CORIS / CODIS) – effigi - nalezeno 35 případů

(1918-1920) , affiancavano le **effigie** di papi di Roma e capi della Chiesa
(CORIS / CODIS) – effigie - nalezeno 145 případů, ovšem velká část z nich je tvar jednotného čísla effigie – ze zobrazených 30 příkladů jsou pouze 2 tvarem množného čísla

potranno essere incorporati nelle **superfici** di oggetti come auto, aerei
alba venisse a illuminare le piatte **superfici** dei parabrezza . Sicché , quando
(CORIS / CODIS) – superfici - nalezeno 993 případů
Slova superficie se používá převážně v jednotném čísle.

V italštině se můžeme setkat i se slovy, která mají množné číslo zcela nepravidelné.

např.: sg.	l'ala (křídlo)	pl.	le ali (křídla)
	l'arma(zbraň)		le armi (zbraně)
	il dio (bůh)		i dei (bozi)
	l'uomo (muž)		gli uomini (muži)
	il bue (vůl)		i buoi (volové)

Podstatná jména ženského rodu ala (křídlo) a arma (zbraň) tvoří množné číslo na –i – le ali (křídla) a le armi (zbraně). V literárním jazyce je ale možné najít i množné číslo končící na –e – ale, arme - „le braccia averse, e indi averse l'ale“ (Serianni L., Grammatica italiana, str.133), „io il vidi a scudo e lanza / con altri cavalieri arme portare“ (op.cit., str. 133)

Tato dvě množná čísla dnes tvoří izolované případy, zatímco ve starém jazyce měla nepravidelnosti i v jednotném čísle. Dříve měla dvě formy singuláru ala - ale, arma – arme. Odtud pochází i dvojitá forma plurálu: le ale, le arme z tvaru jednotného čísla na –a: le ali, le armi z tvaru singuláru na –e.Výměna koncovek jednotného čísla –a a –e bylo mnohem rozšířenější: vedle jednotného čísla, které navazovalo na 1.latinskou deklinaci, jako alba (svítání), arpa (harfa) atd. jsme se mohli setkat i s jednotnými čísly jako l'albe, l'arpe, l'aste (kopí), la coste (pobřeží), la grette, la glebe (hrouda), la lebbre (lepra), la persone (osoba), la porpore (purpur), la querce (dub) – všechny tyto staré formy jsou citovány v Ruggierim 1959:8-14. Dále pak tempratempre - „e che la giovinezza / abbi sempre a star ferma in una temprate“ (op. cit., str. 134), talpa – talpe - „ricorditi, lettore, se mai ne l'alpe / ti colse nebbia, per la qual vedessi / non altrimenti che per pelle talpe“(op. cit., str. 134). A naopak, vedle tvarů jednotného čísla, které se vyvinuly z latinské třetí deklinace, jako ape, veste atd. jsme se mohli setkat s formami typu apa, vesta - „ne la sua terra fia di doppia vesta“ (op.cit., str.134), dále pak falcia - „d'ogni parte menando la falcia“ (op. cit., str. 134), lita - „veggendo far lita

fra due“ (op. cit., str 134), seta - „quando di lui ha seta“ (op. cit., str.134), tossa - „vero e pur che l'uom non possa / celar per certo l'amore e la tossa“ (op. cit., str. 134)

Ve slově uomini přežívá latinské homines. Rozdíl mezi formou singuláru a plurálu lze najít i v jiných románských jazycích – např. om - oameni v rumunštině, hom – homens v katalánštině. Postavení podstatného jména uomo je zvláštní i vzhledem k tomu, že tento tvar nenavazuje na latinský nominativ, ale akuzativ.

*- Perché sono cose piccolo . Le mie **ali** sono così minuscole che non riesco più un libro , il romanzo vola con le **ali** sue) , perfino i librai hanno ricevuto*
(CORIS / CODIS) – ali - nalezeno 2665 případů

*uscita dai villaggi di montagna con le **armi** in pugno per difendere le proprie e vedi armi qua attorno ? A casa mia , **armi** non ce ne sono mai state ! Che*
(CORIS / CODIS) – armi - nalezeno 6623 případů

*i tratti , sino ad ottenere che gli **uomini** si divertano di ciò che avrebbe con la coda dell ' occhio , tre **uomini** fermi sul ciglio della strada e poi*
(CORIS / CODIS) – uomini - nalezeno 26998 případů

*che assomigliavano a grossi **buoi** , ma enormi , tozzi , con zampe quasi barocchi , biroccini , carri da **buoi** , vecchi camion , consunte automobili*
(CORIS / CODIS) – buoi - nalezeno 285 případů

3.3.2 Substantiva se změnou rodu v plurálu

U některých substantiv dochází v množném čísle ke změně rodu. Plurály na –a jsou zpravidla pozůstatkem plurálu neuter, přičemž tato kategorie substantiv mění rod z maskulina v singuláru na femininum v plurálu.

např.: sg.	il miglio	pl.	le miglia
	il centinaio		le centinaia
	il migliaio		le migliaia
	il paio		le paia
	il riso		le risa
	l'uovo		le uova
	ženský rod		mužský rod
	l'eco		gli echi

*avvenuto ieri a mezzogiorno , a 22 **miglia** da Brindisi . Il rimorchiatore " calato l ' ancora a circa un paio di **miglia** dalla costa . Poco distante era volte ti prende per i fondelli . 900 **miglia** a passo di lumaca , una cosa illos , nel Dodecaneso , a circa venti **miglia** da Rodi , era abitata dagli elefanti* (CORIS / CODIS) – miglia – nalezeno 1047 případů

*Detenuti prendono in ostaggio **centinaia** di donne e bimbi I rivoltosi , destinata ad accogliere quelle **centinaia** e **centinaia** di opere d ' arte fino ROMA . Uno squillo di tromba , **centinaia** di tacchi che scattano* (CORIS / CODIS) – centinaia – nalezeno 4912 případů

*senza pagare . Passano mesi e io compro **centinai** di pezzi anche se non mi servono spettacolo vicinissimo eppure lontano **centinai** di chilometri . Nei romanzi , di scala di legno ... l ' avrò vista **centinai** di volte . Veronica lo guardò seriamente* (CORIS / CODIS) – centinaia – nalezeno 5 případů

Podle korpusu je možný i tvar centinai. Je ovšem daleko méně používaný než centinaia.

*nome in regioni dove **centinaia** di **migliaia** di persone vivono senza speranza guerra finita , fogli e quaderni , **migliaia** e **migliaia** di pagine , di cui solo* (CORIS / CODIS) – migliaia – nalezeno 6139 případů

*Ho , purtroppo , 2 biciclette e 4 **paia** di scarpe . Tutti si sono finora cattiva reputazione e le sue tremila **paia** di scarpe è andata assolta ;* (CORIS / CODIS) – paia – nalezeno 250 případů

*altronde va avanti a singhiozzo , tra **risa** e lacrime . Il lunedì Zeman dice che sebbene senza rumore di voci o di **risa** . Ora a cavalcioni di un argine*
(CORIS / CODIS) – risa – nalezeno 323 případů

*soprattutto si notano le sagome di alcune **uova** : due o tre , appena inclinate il pane con l ' aglio . ROMPETE le **uova** , una dopo l ' altra , in quattro*
(CORIS / CODIS) – uova – nalezeno 3137 případů

*cripta , cupamente svegliando gli **echi** della fantasia e della storia . suscitavano **echi** di simpatia . Ma erano **echi** , e basta . Sotto c ' era una paura*
(CORIS / CODIS) – echi – nalezeno 385 případů

Slovo *eco* může být jak mužského, tak ženského rodu, takže vedle plurálu *echi* existuje i tvar *le eco* - „il genere epico dei cantimpanca, di cui troviamo larghe *eco* nelle Sacre rappresentazioni“ (op. cit., str.137). Toto použití by se dalo vysvětit takto: vzhledem k tomu, že jednotné číslo může být jak rodu mužského, tak ženského, projevuje se zde snaha vyrovnat tuto anomálii, proto tento tvar zůstává v množném čísle ženského rodu stejný – podobně jako *la radio* – *le radio*.

Ve staré italštině měla plurál na –a také původní neutra z latiny např. *ferrum* – *ferro* (železo) – *ferra*, *vas(um)* – *vaso* (květináč) – *vasa*.

Koncové –a v plurálu se rozšířilo později i na další substantiva, která v latině nejsou středního rodu, ale která svým významem patří ke kolektivům nebo se jim blíží, např. *le frutta*, *le deta*, *le risa*, *le grida*, *le urla*. U středověkých autorů mají plurál na –a ještě další substantiva, např. *le occhia*, *le nida*, *le coltella*.

3.3.3. Substantiva se dvěma tvary v plurálu

Velké množství podstatných jmen rodu mužského na –o má v plurálu možné 2 tvary, v ženském rodě na –a a v mužském na –i, přičemž je mezi těmito dvěma tvary větší či menší významový rozdíl ve smyslu abstraktní / konkrétní, všeobecný / speciální, kolektivní / jednotlivý. Přičemž pro substantiva na –a bývá příznačný význam kolektivní nebo duálový. Pro všechny tyto změny rodu v plurálu neplatí žádné všeobecné pravidlo, jednotlivá slova se vyvinula jako výjimky. Hlavní případy jsou tyto:

např.: sg. il braccio (paže) pl. le braccia (paže) / i bracci

è cavata con un paio di ferite alle braccia . L ' altro è Salvatore Zimmari :
(CORIS / CODIS) – braccia – nalezeno 6566 případů

sono diventati gli interlocutori e i bracci operativi degli investitori stranieri ricchi e dei potenti americani . I bracci destri di politici , finanzieri
(CORIS / CODIS) – bracci – nalezeno 263 případů

Mužský rod se používá ve spojeních i bracci della bilancia (ramena váhy), della stadera (decimálky), i bracci della croce (ramena kříže), i bracci di mare (ramena moře), di terra (země), di fiume (řeky) - „Napoli continua sul mare, [...] Napoli non finisce mai. Bracci di mare, pizze, sfondi, baie“ (op cit., str. 143). Ženský rod braccia se užívá ve svém pravém slova smyslu tedy – le braccia umane (lidské paže). Ženského rodu je i množné číslo měrové jednotky – braccia (lokty) – „quello scoglio, quelle poche braccia di mare, non bastavano a evadere da riva“ (op. cit., str. 143). Pouze jeden tvar a to na –i má složené substantivum avambraccio (předloktí) – avambracci.

Il dottor Resul Patan incrocia gli avambracci pelosi da lottatore che spuntano
(CORIS / CODIS) – avambracci – nalezeno 78 případů

' era già disfatto rivelando forti avambraccia e un petto senza peli , e ora si
(CORIS / CODIS) – avambraccia – nalezen 1 případ

Ačkoli podle gramatiky tento tvar neexistuje, korpus jeden příklad našel.

il budello (střevo, ulička)

le budella (střeva) / i budelli (uličky)

piene di terra . Sentii salirmi le budella in gola . Con rabbia , tirai su ufizio di esofago , di stomaco e di budella , ed intorno a questo canaletto
(CORIS / CODIS) – budella – nalezeno 131 případů

palazzi e castelli , viali e giardini , budelli e passaggi , piazze e torri . Ma tu delle talpe , di un labirinto di budelli privi di sostegni , molto stretti
(CORIS / CODIS) – budelli – nalezeno 32 případů

Tvar mužského rodu se užívá k označení zakroucených a úzkých průchodů - „già camminavo da mezz'ora per quei budelli tutti uguali e diversi“ (op.cit., str. 143). Ženský rod vyjadřuje střeva jako taková - „a padre Ntoni gli parve che gli strapassero le budella dallo stomaco, come si portavano via la nasse, le reti, le fiociine, le canne, e ogni cosa“ (op. cit., str. 143)

il calcagno (kotník)

le calcagna (kotníky) / i calcagni

un cartoon . Si mettono alle loro calcagna , prima lui e poi lei , annullando von Breuning correre col fuoco alle calcagna , mentre cercava di trarre in
(CORIS / CODIS) – calcagna – nalezeno 148 případů

Quando le natiche toccano i calcagni , anche se provate un po' di dolore ritorno . Il freddo gli saliva dai calcagni , su , su , fino alla fronte
(CORIS / CODIS) – calcagni – nalezeno 43 případů

Mužský rod se používá pro patu – konkrétní část lidského těla - „tal era lí dai calcagni alle punte“ (op. cit., str. 143), ženský rod se naopak vztahuje k abstraktním pojmům ve rčeních – stare alle calcagna (být někomu v patách), avere qualcuno alle calcagna (mít někoho za patami).

il cervello (mozek)

le cervella (mozky) / i cervelli

alla tempia e gli feci saltare le cervella . E poi mi ricordai del lapis bancarelle di Djemaa el Fna , le cervella d'agnello allo spiedo , la carne
(CORIS / CODIS) – cervella – nalezeno 37 případů

quando è stanco dei suoi stanchi cervelli , Silvio Berlusconi a Gianni Letta la creazione di un libero mercato di cervelli . Sul piano politico , una cosa è cerebrali , quante ne contengono tre cervelli adulti . Un materiale infinito
(CORIS / CODIS) – cervelli – nalezeno 427 případů

Plurál mužského rodu se užívá k označení mozků, jako takových - „la trista parola [...] troncò le congetture che già cominciavano a brulicar ne' loro cervelli“ (op. cit., str. 143).

Ženský rod se používá nejvíce ve výrazu – far saltare le cervella.

il ciglio (řasa, okraj)

le ciglia (řasy) / i cigli (okraje)

cipria , rimmel e lo sbattere di ciglia finte . " Basta con le donne bocca innocente sollevando le lunghe ciglia che tanto ammiravo quando era bambi
(CORIS / CODIS) – ciglia – nalezeno 474 případů

presidente Marucco . La pulizia dei cigli delle strade provinciali della questi alberi né il cielo chiuso dai cigli della valle . Dalla latta , gocce
(CORIS / CODIS) – cigli – nalezeno 17 případů

Mužský tvar vyjadřuje jednotlivé okraje příkopu, cesty atd., pro řasy se používá množné číslo v ženském rodě - „un altro, che faorata avea la gola / e frondo il naso infin sotto le ciglia“ (op.cit., str. 144)

il corno (roh)

le corna (rohy) / i corni

slavi) si è rivelata una storia di corna di provincia : lui , lei e l ' altro sembrava un vecchio toro preso per le corna dal giovane matador . Passi per
(CORIS / CODIS) – corna – nalezeno 612 případů

(Specie in via d ' estinzione) per corni di montone , pianoforte , tastiere , negata pubblicamente . Eppure i due corni del dilemma , o solidarietà umana
(CORIS / CODIS) – corni – nalezeno 111 případů

Plurál mužského rodu se užívá pro hudební nástroje – corni (lesní rohy), nebo pro označení různých vrcholků a špiček – i corni della luna (špičky měsíce) nebo v abstraktním smyslu – i corni di un dilemma (strany problému). Ženský tvar corna označuje rohy zvířat - „i rossi magri bovi, / dalle ampie corna e dai garetti duri“ (op. cit., str. 144)

il cuoio (kůže)

le cuoia (kůže) / i cuoi

tra degli anziani che hanno tirato le cuoia nella risparmiosa Liguria , in un Supponi che un giorno io tiro le cuoia proprio qui in questa stanza . Io
(CORIS / CODIS) – cuoia – nalezeno 52 případů

ai più diversi materiali : stoffe , cuoi , ferri battuti , maioliche , mobili messo in mostra dai violentissimi cuoi che lo cingevano . Ma questo spettacolo Da quali animali erano ricavati i cuoi per le rilegature ? Inizialmente
(CORIS / CODIS) – cuoi – nalezeno 12 případů

Mužský rod označuje předměty z kůže a kůži k opracování. Ženský rod označuje lidskou kůži, ale užívá se pouze v metaforických rčeních tirare le cuoia, stendere le cuoia (zemřít) – „Quando tirerà le cuoia – urlò ferruccio balzando in pizdi con gli occhi strabuzzati e il fiato grosso – ci vorrà ben altro“ (op. cit., str. 144)

il dito (prst)

le dita (prsty) / i diti

la superficie scabra ; urtatesi le mie dita nel bottone della luce , si mossero e le labbra che giocano con le sue dita , e poi il collo sottile e la camici
(CORIS / CODIS) – dita – nalezeno 4898 případů

e più corti degli altri . Osservò quei diti come se fosse la prima volta che li sicura la corsa . Il piede ha solo due diti , dei quali quello interno è più
(CORIS / CODIS) – diti – nalezeno 12 případů

Mužský rod označuje prsty ve smyslu názvu jednotlivých prstů – i diti pollici (palce), i diti indici (ukázováčky). Ženský rod se naopak vztahuje na všechny prsty ruky – le dita della mano.

il filo (vlákno, stéblo)

le fila (vlákna) / i fili

di giudici onorari reclutati tra le fila dei professori universitari , degli Penelope voleva era di riprendere le fila di tutto ciò che era accaduto dal
(CORIS / CODIS) – fila – nalezeno 4210 případů společně s jednotným číslem podstatného jména fila

disumana , come marionette dai fili tagliati . Carne , nervi e muscoli guidata da invisibili e magici fili , si comporta come ordina la nostra
(CORIS / CODIS) – fili – nalezeno 1604 případů

Mužský rod označuje stébla trávy (i fili d'erba), della luce (paprsky světla), del telefono (telefonní dráty). Ženský tvar fila se užívá ve smyslu spíše abstraktním – fila di una congiura (spiklenecké nitě), popřípadě zápletka spíše než jednotlivé nitě. Chybné je používání slova fila jako plurálu od výrazu fila (fronta, řada – skupina lidí nebo věcí), v tomto případě se užívá file.

il fondamento(základ)

le fondamenta (základy) / i fondamenti

il terreno sottostante le fondamenta . Le bretelle , del diametro di l ' impero sovietico fin nelle sue fondamenta , doveva rimanere una rivoluzione
(CORIS / CODIS) – fondamenta – nalezeno 542 případů

minori possibilità di contrastare i fondamenti degli studi . Per la fase dell ' una discussione che riporta ai fondamenti stessi della democrazia e della
(CORIS / CODIS) – fondamenti – nalezeno 424 případů

Mužský rod *fondamenti* se vztahuje spíše k abstraktnímu významu – základy vědy, nějaké disciplíny nebo doktríny. Ženský rod se dnes naopak používá jen ve významu základy nějakého domu nebo města atd. - „, a quelli Egli promette / edificata con le fondamenta / nella forza del mare la Città“ (op. cit., str. 144)

il fuso (vřeteno)

le fusa (vřetení) / i fusi (vřetena)

di sì quando attacca . Saper fare le fusa non è il biglietto da visita più con cui il beccaccino s ' abbandonò alle fusa dei venti e sedotto dalla rotta
(CORIS / CODIS) – fusa – nalezeno 200 případů, mezi nimiž však i tvary přičestí minulého od fondere – fuso/ fusa.

INGREDIENTI per 4 persone : 4 grossi fusi di pollo , latte parzialmente screma è ore , e ho una confusione totale sui fusi . Da Roma a Milano non servono neanche
(CORIS / CODIS) – fusi – nalezeno 296 případů, společně s tvarem participia od fondere

Mužský rod označuje cívky na předení. Ženský rod označuje předení kočky (vřetení) ve frázi *far le fusa* (příst), protože zvuk, který vydává kočka připomíná zvuk vřetena při předení

il grido (výkřik)

le grida (výkřiky) / i gridi

In lontananza sentivo arrivare le grida dei viaggiatori che , al passaggio che Campanile turbava con le sue grida inconsulte . Raggiunse nell ' angolo Le sue gambe si distesero , le grida divennero continue e pazze . Egli
(CORIS / CODIS) – grida – nalezeno 2199 případů, společně s tvary slovesa gridare

sprangate , camici bianchi , sento gridi , lamenti e capisco che non è un da quei fondali evanescenti , da quei gridi trattenuti , da quei cieli di moglie e cominciò a piangere . I suoi gridi stessi lo facevano tremare . A poco
(CORIS / CODIS) – gridi – nalezeno 119 případů, společně s tvary slovesa gridare

Mužský rod označuje výkřiky zvířat - „Da un pezzo se tacquero i gridi“ (op.cit., str. 144), ženský rod se užívá pro výkřiky lidské - „sordi alle grida di pace“ (op.cit., str. 144)

il labbro (ret, okraj)

le labbra (rty) / i labbri (okraje)

baciamano da manuale sfiorando con le labbra le quattro dita della furia . Mia in quel periodo aveva eterno sulle labbra , come se niente potesse
(CORIS / CODIS) – labbra – nalezeno 4940 případů

strappi della tela , come si fa con i labbri di una ferita , in ordinate griglie più parlare , pensando , toccandosi i labbri e grattandosi le mani e la testa . di un cerusico , anziché cucirne i labbri , aveva fatto si che rimanessero
(CORIS / CODIS) – labbri – nalezeno 8 případů

Plurál mužského rodu označuje spíše okraje nějaké rány nebo okraj nádoby. Ženský rod označuje rty.

il lenzuolo (prostěradlo)

le lenzuola (prostěradla) /

i lenzuoli

mentre loro se ne stanno tra le lenzuola di seta o di lino . La stragrande ' intenzione di sorprenderla con le lenzuola sul letto o le tovaglie ricamate Roipnol sparse dappertutto sulle lenzuola . Alberto ne ingoia una . Giusto
(CORIS / CODIS) – lenzuola – nalezeno 890 případů

veniva usata per effetto pioggia e i lenzuoli come sfondo fotografico . Lavorava suo tempo cosparsa fra le pieghe dei lenzuoli quando s ' era trattato sabbia " fitusa " di Mondello , come lenzuoli stesi ad asciugare , e concorre
(CORIS / CODIS) – lenzuoli – nalezeno 55 případů

Mužský rod označuje dvě nebo více prostěradel jako jednotlivé kusy - „-Volete dormir qui? – domandò l'oste a Renzo, avvicinandose alla tavola. – Sicuro – rispose Renzo – un letto alla buona, basta che i lenzuoli sian di budato“ (op. cit., str. 145).

Ženský rod lenzuola označuje pár prostěradel, které se používají v posteli. S ženským rodem se také užívají fráze typu „stare tra le lenzuola“, „infilarsi tra le lenzuola“ (zalést do peřin).

il membro (člen)

le membra (údy) / i membri

(členi)

chi un ebreo ? Non ha mani , organi , membra , sensi , affetti , passioni un le mani distese lungo i fianchi , le membra gonfie . Non l ' avrei riconosciuto
(CORIS / CODIS) – membra – nalezeno 552 případů

Fatto sta che prima ancora che i sei membri della Commissione di politica (Indipendenza) e alcuni membri dell ' opposizione socialdemocratica liscio : il ricognitore Usa (27 membri di equipaggio fra cui 14 uomini del
(CORIS / CODIS) – membri – nalezeno 12202 případů

V mužském rodě se vztahuje na příslušníky nějaké skupiny nebo komuny (i membri della famiglia - členové rodiny, di un partito - strany, di un'associazione - asociace). Ženský rod membra označuje části lidského těla v jejich komplexu - „In duel che s' appiattò miser li denti,

/ e duel dilacerano a brano a brano, / poi sen portar quelle membra dolenti“ (op. cit., str. 145),
„Gorgon così tue dive /membra dall’ergo talamo / e in te beltà rivive“ (op. cit., str. 145)

il muro (zed’)

le mura (hradby) / i muri (zdi)

*dello stupratore all ' interno delle **mura** domestiche . Una categoria " a lasciare il nostro cuore tra quattro **mura** , non dovevamo . Eppure so già che*
(CORIS / CODIS) – mura – nalezeno 2072 případů

*sulle strade . E hanno scritto sui **muri** : " Morte alla polizia , un pensiero presenti ostacoli particolari , come **muri** o pareti isolanti di vario genere*
(CORIS / CODIS) – muri – nalezeno 2021 případů

Zde je rozdíl mezi jednotlivými tvary velice malý, všeobecně však mužský rod označuje stěny nějakého domu, stěny ohraničující zahradu, cestu atd. Ženský rod se vztahuje k masivním hradbám nějakého města nebo opevnění.

l’osso (kost)

le ossa (kosti) / gli ossi

*quello degli esseri umani in carne e **ossa** e non è poi così lontano dalle loro lo avevano ridotto a pelle e **ossa** . Eppure i suoi carnefici mostravano*
(CORIS / CODIS) – ossa – nalezeno 2453 případů

*due soci del Capri , i quali però sono **ossi** duri assai e rintuzzano ogni suo se l ' incavo del tuo collo , quei due **ossi** sporgenti ai lati della gola , e la*
(CORIS / CODIS) – ossi – nalezeno 105 případů

Množné číslo ossi se používá k označení kostí myšlených samostatně. Ženský rod ossa se užívá pro označení všech kostí lidské kostry. „Ho tirato su / le mie quattr’ossa / e me ne sono andato“ (op. cit., str.145). I když je zde vyjádřeno přesné číslo – čtyři – ossa si udržuje svůj všeobecný význam, quattro ossi by znamenalo čtyři jednotlivé kosti) „L’ossa mie rendete / allora al petto della madre mesta“ (op.cit., str. 145). Plurál na –e (osse) se v dnešní době vyskytuje pouze v dialektální podobě: „Soah è un film conosciuto sulle intervise ai sopravvissuti dei campi di sterminio nazisti in Polonia, camionisti, macchinisti di treni, seppellitori a cottimo, perlino gli addetti alla macinazione industriale delle osse riesumate dei cadaveri“ (op. cit., str.145)

l’urlo (výkřik)

le urla (výkřiky) / gli urli

*dormendo , e sono stati loro , con le **urla** e tutto il trambusto , a svegliarmi che ogni giorno grida , anzi **urla** ... su tutti gli argomenti e con*
(CORIS / CODIS) – urla – nalezeno 1536 případů

*che attaccherà la maggioranza , senza **urli** , in maniera più argomentata : cioè
I media moscoviti sono pieni di **urli** di guerra . Un nuovo intervento arma
(CORIS / CODIS) – urlì – nalezeno 163 případů*

Tato dvě rozlišení v plurálu mají stejný význam. Toto je příklad, v němž jsou obě tato podstatná jména užívána jako synonyma: „un giorno, durante il pranzo, fui colpito da urla acute e strazianti che provenivano dalle stanze della signora. Quelle grida echeggiarono sì fortemente [...] che io trasalii“ (op. cit., str.145)

Co se týká částí lidského těla označených kolektivně plurálem na –a jako le braccia, le ciglia, le dita, le labbra, le ossa, vyjadřuje se v dělivé formě, plurál se udržuje ve tvarech končících na –i. Tedy le dita – uno dei diti (jeden z prstů), le labbra – uno dei labbri (jeden ze rtů) atd. Totéž platí pro le lenzuola – uno dei lenzuoli (jedno z prostěradel), le corna – uno dei corni (jeden z rohů). To, co zde bylo řečeno o těchto dvojitých plurálech má všeobecnou hodnotu. Často, i v psané podobě, rozdíly mezi tvary na –i a –a jsou méně výrazné. Takže lze v textu najít i takové případy jako např. „tese i bracci per sbranchirsi“ (op. cit., str. 146), „gli occhi della Marulina, di colore arancione, coi cigli e i sopraccigli neri“ (op. cit., str. 146), „si asciugava la fronte, i labbri e il viso“ (op. cit., str. 146). To ale nepopírá hodnotu rozdílů významu uvedených výše.

Rozdílné je to ve staré italštině. Faktem je, že ne všechny rozdíly, které se ustanovily v průběhu času, byly dříve tak stabilní a jasné. Na druhém místě je třeba připomenout, že plurál ženského rodu na –a byl dříve velice užívaným tvarem, který se dnes již nepoužívá – např. le vespa (dnes le vespe - vosy), le canella (le canelle – trubky, skořice) a velké množství substantiv ženského rodu tvořících dříve plurál na –a přešlo do mužského rodu - le delitta (i delitti – zločiny), le anella (gli anelli – prsteny), le castella (i castelli – hrady).

Mezi dvojicemi s plurálem na –i s výraznou sémantickou specializací, ale pouze se zastaralým územ můžeme připomenout i carri /le carra (převozní vozy / množství nákladu vezeného jedním vozem)

Příklad na plurál na –a: „mi sono conservato il divertimento che mi hanno dato, con poca più spesa che quella d'alcune centinaia di carra di legna e di carbone“ Baretta. Dále pak spojení „a carra“ dříve znamenalo „ve velkém množství“: „versano libri a carra nella bottega del legatore“ (op. cit., str.146)

Ve změněných formách prostřednictvím přípony mohou vedle pravidelných tvarů plurálu mužského rodu na -i (např. dito – ditaccio – ditacci, ditino – ditini atd.) být:

- a) plurál ženského rodu na -a: le ditina („quelle ditina rugose dalle unghie nere“ Loy, *Le strade di polvere*, op. cit., str. 146), le braccina (ne příliš používaný tvar), le cornetta (zastaralý tvar)
- b) nebo častěji plurál ženského rodu na -e: „con le braccine nude“ (Baldini), „la protuberanza delle labbruzze“ (Tecchi), „le labbrone che pendevano giù appiccicate fra loro“ (Pasolini, op.cit., str. 146)

Dva tvary plurálu na -i / -a, ale bez nějakého většího rozdílu významu mají: il ginocchio (koleno) – i ginocchi / le ginocchia (kolena), lo strido (výkřik) – gli stridi / le strida (výkřiky), il vestigio (stopa) / i vestigi / le vestigia (stopy)

Na kolena (i ginocchi / le ginocchia) by se mohlo vztahovat podobné rozdělení jako to, které platí pro ostatní části těla: le ginocchia pro společné označení a i ginocchi když jsou označována jednotlivě (u tohoto slova často v mnoha případech dochází k míšení významu obou plurálů)

Mužský singulár vestigio – stopa nohy nebo stopa, která něco připomíná, se užívá jen zřídka: „un odore di valeriana vagava per la camera, ultima vestigie della crisi isterica“ (op. cit., str.147) a vestigia - „fortunatamente qualche vestigia dell'arte di un tempo era rimasta“ (op. cit., str.147)

3.3.4 Jména s dvojitou formou singuláru a plurálu

Do této kategorie spadají jména, která mají nebo měla dvojitou formu jak pro jednotné, tak i množné číslo. V mnoha z těchto případů však není výrazná změna významu:

např.: sg.	il frutto / la frutta (ovoce)	pl.	i frutti / le frutta / le frutte (ovoce)
	l'orecchio / l'orecchia (ucho)		gli orecchi / le orecchie (uši)
	la strofa / la strofe (sloka)		le strofe / le strofi (sloky)

*condizione per non disperdere i **frutti** del risanamento economico e restare sugli interessi , premi e altri **frutti** dei titoli previsti dall ' articolo*
(CORIS / CODIS) – frutti – nalezeno 2292 případů

*che ogn ' anno fanno di carne , di **frutte** ... , e pezze di sete - o di carta milleduecento secondi e milleduecento **frutte** ! E una bella conquista per un tipo*
(CORIS / CODIS) – frutte – nalezeny 2 případy

*gli arbitri , merita una tirata d ' **orecchi** : cinque titoli in sei anni garanti figlio ? » . Non credevo ai miei **orecchi** . « Naturalmente . Perché ? » gli*
(CORIS / CODIS) – orecchi – nalezen 245 případů

*su pattini a rotelle con cuffie alle **orecchie** e uno yo - yo che va lanciando tra ma avrebbe preferito tapparsi le **orecchie** per non sentire . « Hai pensato a*
(CORIS / CODIS) – orecchie – nalezeno 2809 případů

*per la mia strada . Oltre ad alcune **strofe** della canzone In te dove l ' orchestra e il tenore intonava le **strofe** della canzone . L ' atmosfera sia*
(CORIS / CODIS) – strofe – nalezeno 140 případů
Tvar strofi nebyl systémem CORIS / CODIS definován.

V případě strofa /strofe, strofe / strofi se plurály liší pouze tím, že jedno spadá do skupiny feminin na –a a druhé na –e: v obou případech mohou znamenat buď skupinu veršů nebo složení nějakého určitého rozšíření. Jedná se o zbytky typu alternace mezi řeckými slovy ženského rodu a italskými koncovkami, rozšířené v italštině v minulých stoletích – např. syncopé, hyperbolé, kdy mezi vzdělanci velmi dlouho docházelo ke kolísání mezi koncovkou na –e z původního jazyka a koncovkou na –a , která je typická pro italštinu (Nannucci 1858: 3-9 zaznamenává tyto případy - sincopa / sincope (synkopa), iperbola / iperbole (hyperbola), oda/ ode (óda), apostrofa / apostrofe (apostrofa).

Žádný rozdíl významu není ani mezi slovy orecchio / orecchia – orecchi / orecchie. Singulár orecchia byl dříve vnímán jako plurál typu le orecchia, k němu byl přiřazen singulár orecchio,

čímž vznikla dvojice l'orecchio – le orecchia podobný tvarům l'uovo ← le uova. Později se vyvinul pravidelnější tvar mužského rodu gli orecchi a do dnešní podoby se tak zachoval celý systém čtyř tvarů (op.cit., str.147)

V případě frutto / frutta – frutti / frutte je jakýsi rozdíl zřetelný. Tvar mužského rodu frutto je často vnímán v přeneseném významu jako plod nějaké námahy nebo nějaký výnos: „c'è sempre stata la lotta tra chi lavora e che gode il frutto del lavoro altrui“ (op.cit, str.147).

Výsledek nějaké akce: „ che il gesto della sorella fosse frutto di disperazione ella non dubitò neppure un istante“ (op.cit., str. 147), plod lidského tvoření atd.

Ženský rod popisuje ovoce v pravém slova smyslu – tedy jako potravinu. Pouze v úzu toskánském a literárním una frutta má stejný význam jako un frutto. Množné číslo mužského rodu frutti se používá ve stejných případech jako jednotné číslo, zatímco plurál frutta značí souhrn ovoce: „ le frutta erano state mangiate“ (op.cit., str.148), „i' son quel da le frutta del mal orto“ (op.cit., str.148). Velice zřídka se můžeme setkat s tvarem le frutte: „ frutte, ne aveva a disposizione, lungo la strada, anche più del bisogno“ (op. cit., str. 148)

Některá podstatná jména se používají převážně v jednotném čísle, jsou to unikátní věci v přírodě jako např. l'universo (vesmír), il cielo (nebe), l'aria (vzduch), il sole (slunce)...., nebo suroviny, rostliny jako např. il grano (zrno), l'alluminio (hliník), il petrolio (nafta)...., nebo abstraktní pojmy či duševní stavy a pocity jako např. bellezza (krása), nostalgia (stesk), nebo kolektivní pojmy jako la plebe (lůza), la fogliame (listí).

Ale i u nich se v určitém kontextu můžeme setkat s množným číslem, na rozdíl od následujících podstatných jmen, která se vyskytují jen v jednotném čísle: il brio (veselost), la fame (hlad), il fiele (rozhořčení), il miele (med), il pepe (pepř), la sete (žízeň).

Převážně v množném čísle se užívají podstatná jména věcí, které se skládají ze skupiny věcí, páru nebo některé ceremonie:

např. gli annali (letopisy), i calzoni (kalhoty), le dimmisioni (odstoupení), le esequie (pohřeb), le ferie (dovolená), le forbici (nůžky), le interiora (zvířecí vnitřnosti), le masserie (zařízení), le mutande (spodky), le nari (nozdry), le nozze (svatba), gli occhiali (brýle), i pantaloni (kalhoty), i posterì (potomci), le redini (otěže), le spezie (koření), le stoviglie (nádobí), le tenebre (temnota), le terme (lázně).

Jak již bylo uvedeno dříve, stejně jako v češtině se i v italštině vyskytují podstatná jména pomnožná, což znamená, že mají tvar množného čísla, ale označují jen jeden pojem. Jsou to

většinou buď předměty skládající se ze dvou nebo více částí nebo podstatná jména jako le vacanze (prázdniny), gli annali (letopis), le rigaglie (kuřecí, husí drůbky). Na rozdíl od češtiny jsou v italštině pomnožná tato substantiva: le esequie (pohřeb), le nozze (svatba), le stoviglie (nádobí), le tenebre (temnota), i pressi (sousedství). A naopak některá česká pomnožná substantiva v italštině pomnožná nejsou – např. housle (il violino), játra (il fegato), peníze (il denaro), kamna (la stuf^ofa, il riscaldamento), vánoce (il Natale), dveře (la porta).

68

3.3.5 Množné číslo podstatných jmen složených

Dalším typem podstatných jmen, která tvoří plurál podle zvláštních pravidel jsou substantiva složená. To, jakým způsobem budou tvořit množné číslo, závisí na tom, z jakých slovních druhů jsou složena, jaké je pořadí jednotlivých komponentů a stupeň fúze mezi jednotlivými slovy. Jestliže je skupina jednotlivých členů chápána jako jednotné slovo, množné číslo se tvoří pravidelně, změnou koncovky. Jestliže je naopak složenina chápána jako dvě a více jednotek, pak jsou možné tyto možnosti. Rozlišují se tyto složeniny:

Podstatné jméno + podstatné jméno

- a) podstatná jména mající stejný rod převádí obvykle do množného čísla pouze druhý element:

např.: sg. arcobaleno (duha) pl. arcobaleni (duhy)

Però ho anche visto splendori arcobaleni, quasi uno ogni mattina, e così
(CORIS / CODIS) – arcobaleni – nalezeno 43 případů

„grandi arcobaleni che sembrarono arcate rimaste intatte nella volta del cielo incenerita“
(Serianni L., Grammatica italiana, str.153)

sg. la cartapecora (pergamén) pl. le cartapecore (pergamemy)
il pescecane (žralok) i pescecani (žraloci) –zde je možný méně obvyklý tvar i pescicani

un luogo dove tutte le antiche cartapecore comprovanti diritti laici ed
(CORIS / CODIS) – cartapecore – nalezen 1 případ

delle 10 - 15 persone uccise dai pescecani vengono pescati fra i trenta sicurezze e, soprattutto, uno dei pescecani più potenti del nuovo capitalismo
(CORIS / CODIS) – pescecani – nalezeno 48 případů

vecchi. Tutti peschiamo. » « Ma i pescicani non sono qua » tentai di rassicurarti perché ti sono antipatico. Però i pescicani veri sono più riconoscibili. Lui
(CORIS / CODIS) – pescicani – nalezeno 13 případů
Podle množství příkladů je vidět, že používanějším tvarem je pescecani.

„il mare – il più grande acquario del mondo – qui e pieno di pescecani“ (Barilli – opak.cit., str. 153)

„l’avevano pescato dopo dodici ore, quando stavano per mangirselo i pescicani“ (Verga – opak.cit., str. 153)

la cassapanca (truhla)

le cassapanche (truhly) – i zde je možný tvar cassepanche

la madreperla (perlorodka)

la madreperle

molto comune per cassettoni, cassapanche e armadi. Barocco è lo stile che
(CORIS / CODIS) – cassapanche – nalezeno 17 případů

di quegli anni, riempiva grandi cassepanche con il suo corredo. La ragazzina
(CORIS / CODIS) – cassepanche – nalezeno 5 případů

in corallo : ex voto, cammei, madreperle incise di tutte le epoche manufatti in corallo, cammei, madreperle incise e conchiglie, dall' epoca sbrilluccicante di cristalli di madreperle, esaltati dal trovarsi su quella
(CORIS / CODIS) – madreperle – nalezeny 3 případy

- b) jestliže podstatná jména složeniny jsou různého rodu, pak se dává přednost přeměně prvního členu do množného čísla

např.: sg. il pescespada (mečoun) pl. i pescispada (mečouni)

affrontano per catturare tonni e pescispada, basta entrare in una chiesa : sopraelevato di un barcone da pescispada tirato in secca che, nella disso
(CORIS / CODIS) – pescispada – nalezeny 4 případy

- c) ve složeninách jako busta paga, uccello mosca, radio pirata, caffè-concerto, v nichž si obě jména zachovávají vlastní autonomii se podle pravidel mění pouze první element – buste paga (ačkoli v Moraviovi lze nalézt – „nei caffè-concerti“, op. cit., str.153)

Odlišný je případ jmen jako la ferrovia (železnice), la banconota (bancovka), il boccaporto (dvířka): ve slově ferrovia první komponent ferro- má téměř funkci adjektivní. Dříve než dosáhlo aktuální podoby, existovalo toto slovo poměrně dlouhou dobu společně s výrazy typu – via di ferro (z francouzštiny chemin de fer) nebo strada ferrata. Výsledkem tedy je, že se ferrovia chová stejně jako jakékoli jiné podstatné jméno na –a: le ferrovie. Totéž platí i pro banconota – kopie z anglického banknote, kde komponenty banco – banka (dnes již

nepoužívaný tvar) e nota – kreditní list jsou pouze zdánlivé – plurál je banconote.

U slova boccaporto jsou nyní již jednotlivé části spojeny do homogenního bloku, takže tvoří množné číslo boccaporti.

Capo + další komponent

Capo může označovat:

a) ten, který je vedoucí něčeho

např. sg.	il capostazione (přednosta stanice)pl.	i capistazione (přednostové)
	il capobanda (kapelník)	i capibanda (kapelníci)
	il capogruppo (vedoucí skupiny)	i capigruppo (vedoucí skupiny)
	il caporeparto (vedoucí oddělení)	i capireparto (vedoucí oddělení)
	il caposquadra (vedoucí skupiny)	i capisquadra (vedoucí skupin)
	il capopartito (vůdce strany)	i capipartito (vůdcové stran)

alle 21 di venerdì , scioperano capistazione e addetti alla circolazione treni
(CORIS / CODIS) – capistazione – nalezeno 74 případů

ricorrenti erano sovraordinati 12 capostazioni sovrintendenti e un caposettore
(CORIS / CODIS) – capostazioni nalezen 1 případ

V korpusu je zaznamenán i jeden případ tohoto tvaru, ačkoli gramatiky tento tvar nepřipouští.

ha gestito le anime come numerosi capibanda e qualche re gestivano lo Stato
(CORIS / CODIS) – capibanda – nalezeno 8 případů

tempesta in consiglio comunale . I capigruppo hanno raggiunto l ' intesa su una del Consiglio che chiede ai suoi capigruppo di votare a favore della mozione
(CORIS / CODIS) – capigruppo – nalezeno 300 případů

" Sul palco non esistono capogruppi , padri o stelle di prima o di fanno ? Dando lavoro esterno a ex capogruppi interni per agevolarne per agevolarne l ' uscita . Questi capogruppi diventano freelance e cioè miei
(CORIS / CODIS) – capogruppi – nalezeny 3 případy

Opět tvar, který gramatiky neuvádějí, ale v italštině existuje.

montaggio per lavoro di 5 mesi ; 2 capireparto con ottima esperienza per lavoro
(CORIS / CODIS) – capireparto – nalezeno 25 případů

agli urbanisti , ai geometri e ai capisquadra , poi scomparve insieme con un
(CORIS / CODIS) – capisquadra – nalezeno 27 případů

'attività dei singoli " capipartito " , che per soddisfare la loro
(CORIS / CODIS) – capipartito – nalezeny 3 případy

„ma quando sarò diventato un capogruppo tra i capigruppo dirò la mia“ (Serianni L., Grammatica italiana, str. 154), „le manovre tattiche dei capo-partito“ (op. cit., str. 154)

V tomto případě má druhé jméno úlohu určovatele. Tyto dva členy netvoří jednotný celek, tvar množného čísla se přičítá prvnímu členu.

b) ten, který je vedoucí někoho

např.: sg.	il capoimpiegato (vedoucí úředník)	pl.	i capoimpiegati (vedoucí úředníci)
	il capomacchinista (hlavní strojvedoucí)	i	capomacchinisti (hlavní strojvedoucí)
	il capocuoco (šéfkuchař)	i	capocuochi (šéfkuchaři)
	il capocontabile (hlavní účetní)	i	capocontabili (hlavní účetní)
	il caporedattore (šéfredaktor)	i	caporedattori (šéfredaktoři)

di responsabili, una sorta di caporedattori. Questi ragazzi hanno poi
(CORIS / CODIS) – caporedattori – nalezeno 7 případů
Ze všech výše uvedených slov korpus našel pouze caporedattori.

Capo je v přístavkové pozici vzhledem k druhému jménu, složenina je chápána jako jednotné slovo a znak množného čísla se přičítá druhému členu.

V ženském rodě je v obou výše uvedených případech vždy jméno capo- neměnné – la caporeparto – le caporeparto, la caposala – le caposala. Ve druhém případě se mění koncovka druhého členu – la capoimpiegata – le capoimpiegate, la caporedattrice – le caporedattrici (odpovídá to oběma mužským skupinám)

c) to, co označuje mezi mnoha objekty, místy atd. to hlavní

např.: sg.	il capolavoro (hlavní dílo)	pl.	i capolavori (hlavní díla)
	il capoluogo (hlavní město)	i	capoluoghi (hlavní města)

un omaggio a uno dei più celebri capolavori del cinema, un racconto per
(CORIS / CODIS) – capolavori – nalezeno 866 případů

anche negli ultimi quattro capoluoghi dei quali ieri sono stati diffusi
(CORIS / CODIS) – capoluoghi – nalezeno 284 případů

I v tomto případě má jméno capo- přístavkovou funkci a plurál se tvoří změnou koncovky druhého členu. Sémantický vztah, který se tvoří mezi jednotlivými slovy složeniny je téměř identický jako v případech caporedattore, capomacchinista, ale zde capo- označuje všeobecně významnou pozici, něco velké důležitosti, ne funkci vedoucího v nějaké homogenní skupině.

Podstatné jméno + přídavné jméno

Plurál se tvoří změnou koncovek obou komponentů.

např.: sg.	l'acquaforte (lučavka)	pl.	le acqueforti (lučavky)
	il caposaldo (tvrz)		i capisaldi (tvrze)
	la cassaforte (trezor)		le casseforti (trezory)
	la piazzaforte (pevnost)		le piazzeforti (pevnosti)
	la terracotta (keramika)		le terrecotte (keramiky)

*sui quadri sassoni . Le sue ultime **acquaforti** risalgono invece al periodo di*
(CORIS / CODIS) – acqueforti – nalezeno 29 případů

*verrebbe così meno uno dei **capisaldi** dell ' operazione . Ciò mostra*
(CORIS / CODIS) – capisaldi – nalezeno 160 případů

*fabbricante di porte blindate e **casseforti** con negozio in via Nazionale*
(CORIS / CODIS) – casseforti – nalezeno 130 případů

*di rilevare nel tempo dalle due **cassaforti** della famiglia Agnelli*
(CORIS / CODIS) – cassaforti – nalezeno 6 případů
Podle korpusu je možný i tento tvar.

*poteva superare la catena di **piazzeforti** , la più importante delle quali*
(CORIS / CODIS) – piazzefortii – nalezeno 20 případů

*conquistavano terreno , conquistavano **piazzaforti** . Mia madre mi usava . Questa è*
(CORIS / CODIS) – piazzaforti – nalezen 1 případ
Opět nalezen tvar, který se nevyskytuje v gramatikách.

*elogiati i piccoli bronzi e le **terrecotte** . Del resto , non è la prima volta*
(CORIS / CODIS) – terrecotte – nalezeno 42 případů

*tipi ceramici prodotti nel Veneto : **terracotte** , cristalline , maioliche , porcellana*
(CORIS / CODIS) – terracotte – nalezeno 6 případů
Opět tvar nevyskytující se v gramatikách.

„le casseforti della finanza italiana“ (Serianni L., Grammatica italiana, str. 154)

„numerosi piazzeforti sulle coste ioniche della Grecia“ (op. cit., str. 154)

„materiali provenienti da Crotona: terrecotte votive, terrecotte architettoniche e bronzi“ (op. cit., str. 154)

Výjimky a zvláštní případy:

a) Množné číslo palcoscenico je palcoscenici - „le piazze brevi [...] paion palcoscenici dove grida il bambino e gridano le donne“ (op. cit., str. 154). Některé nepravidelnosti je možno vidět i u složenin s přídatným jménem -forte: la roccaforte (bašta) – le roccheforti / roccaforti (bašty): „in queste roccheforti“, „nelle roccaforti del moderatismo“ (op.cit., str. 154)

b) Kromě capisaldi se můžeme setkat s méně užívaným tvarem caposaldi: „si tratta di caposaldi ricorrenti [...] che additano in uno degli elementi materiali del racconto un persistente significato immaginosa“ (Pavese – op. cit., str.154)

occupazione . Il governo spiega i caposaldi di questa finanziaria " leggera "
(CORIS / CODIS) – caposaldi – nalezeno 13 případů

c) Il pellerossa (rudoch) má podle pravidel množné číslo i pellirosse: „i pellirosse hanno fumato il calumet e hanno pregato“ (op. cit., str. 155), ale můžeme se setkat i s tvarem i pellerossa, vše záleží na způsobu, v němž je chápáno jednotné číslo. Jestliže pellerossa je chápáno jako „kůže je červená“ (la pelle è rossa), tehdy plurál bude pellirosse (le pelli sono rosse), jestliže je ale tato složenina chápána jako „muž, který má červenou kůži“ - l'uomo che ha la pelle rossa - l'uomo dalla pelle rossa (op.cit., str. 155), pak je plurál neměnný - i pellerossa.

Tvar le pellirossa, který by se nabízel vzhledem k výše uvedenému popisu však korpusem nalezen nebyl.

nulla da saccheggiare . I pellirosse non vi avevano costruito né città
(CORIS / CODIS) – pellirosse – nalezeno 25 případů

proprio una trama da Far West , con i pellerossa , i fuorilegge , le carovane ,
(CORIS / CODIS) – pellerossa – společně s jednotným číslem nalezeno 130 případů

Přídavné jméno + podstatné jméno

Složenina se chová jako by byla jen jednoduchým jménem, přídavné jméno je neměnné, zatímco se mění koncovka podstatného jména.

např.: sg.	il biancospino (hloh)	pl.	i biancospini (hlohy)
	il francobollo (známka)		i francobolli (známky)
	il mezzogiorno (poledne)		i mezzogiorni (poledne)
	il nerofumo (saze)		i nerofumi (saze)

*circondato da abeti, pini e **biancospini**, arrivano i banditi. Guida*
(CORIS / CODIS) – bincospini – nalezeno 15 případů

*fosse in qualche posto lontano con **francobolli** strani che tu non conosci? Fa un adorato Willi potrà timbrare **francobolli** nelle Poste oppure pulire i gabinetti*
(CORIS / CODIS) – francobolli – nalezeno 341 případů

*selvaggio West: non mancavano **mezzogiorni** di fuoco, né grotte o foreste al singolare: parliamo dunque di **Mezzogiorni**, di diverse aree del Sud. Il*
(CORIS / CODIS) – mezzogiorni – nalezeno 9 případů

Tvar nerofumi v množném čísle nebyl korpusem nalezen.

Přesto:

- a) Ve složeninách s alto- a basso- si můžeme všimnout některých výjimek: altoforno (vysoká pec) – altoforni / altiforni (vysoké pece) – používanější je druhý tvar: „cosa avrei dato per avere un laraccio anche sporco, il facchino magari, agli altiforni di Cogne“ (Pavese – citace v Serianni L., Grammatica italiana, str. 155)

*d'acqua, capannoni, ciminiere, **altoforni**, banchine e gru, magazzini*
(CORIS / CODIS) – altoforni – nalezeny 4 případy

*i tradimenti, i fantasmi, gli **altiforni**, le sacrestie, i veleni ... "*
(CORIS / CODIS) – altiforni – nalezeno 27 případů

altopiano (náhorní plošina) – altopiani / altipiani (náhorní plošiny). V tomto případě forma s přeměněným přídavným jménem alti- je tak životaschopná, že se může projevit i v singuláru – altipiano - „il pensiero m'insegue borgo / cupo ove corre un vento d'altipiano“ (Luzi – op. cit., str.155), bassorilievo (basreliéf) – bassorilievi / bassirilievi (basreliéfy) – první forma je používanější: „ripidi

colossali vassorilievi di colenne nel vivo sasso“ (op. cit., str. 155)

- b) Složeniny s přídavným jménem v ženském rodě mezza- mění podle pravidla i přídavné jméno: la mezzabarba – mezzebarbe, una mezzacalzetta (podkolenka) – delle mezzecalzette (podkolenky) – „le mosche picchiano grandi capate nelle mezzelune di vetro“ (op.cit., str. 155), la mezzamanica (polorukáv) – le mezzemaniche (polorukávy)

Tvar mezzebarbe nebyl korpusem nalezen.

riempilarena ! ... mica più mezzecalze di seta , false tette , sospiri e
(CORIS / CODIS) – mezzecalze – nalezen 1 případ

fornare soltanto aridi numeri . Le mezzemaniche non sono capaci di grandi sogni
(CORIS / CODIS) – mezzemaniche – nalezeno 11 případů

- c) Neměnné zůstávají il purosangue (čistokrevný kůň) – i purosangue (čistokrevní koně), mezzosangue (polokrevník) – i mezzosangue (polokrevníci)

Přídavné jméno + přídavné jméno

Obě dvě jména jsou v těchto složeninách vnímána jako samostatný blok a v množném čísle se mění koncovka druhého přídavného jména.

např.: sg.	il chiaroscuro (šerosvit)	pl.	i chiaroscuri (šerosvity)
	il pianoforte (piano)		i pianoforti (piana)
	il sordomuto (hluchoněmý)		i sordomuti (hluchoněmí)

e sei cortometraggi raccontano i chiaroscuro della vita , i cortocircuiti del
(CORIS / CODIS) – chiaroscuro – nalezeno 54 případů

è veramente di tutto : chitarre , pianoforti , indumenti , così come le
(CORIS / CODIS) – pianoforti – nalezeno 65 případů

sono stati respinti cinque sordomuti che avevano presentato domanda di
(CORIS / CODIS) – sordomuti – nalezeno 92 případů

Typické pro sportovní jazyk jsou pak zpodstatnělá přídavná jména jako např. giallorosso (hráč nebo fanoušek Říma) – i giallorossi, il bianconero (hráč nebo fanoušek Juventusu) – i

bianconeri - „nasce il primo pericolo per i bianconeri“ (op. cit., str.155) – inspirované oficiálními barvami mužstev.

un nulla di fatto è lo scopo dei giallorossi di Prandelli . La presenza
(CORIS / CODIS) – giallorossi – nalezeno 234 případů

Sloveso + podstatné jméno v plurálu

Složeniny se slovesným základem a podstatným jménem v plurálu zůstávají v plurálu neměnná.

např.: sg.	il battipanni (klepačka)	pl.	i battipanni (klepačky)
	il guardasigilli (ministr spravedlnosti)		i guardasigilli (ministři spravedlnosti)
	il guastafeste (hašteřivec, št'oural)		i guastafeste (hašteřivci)
	il cavatappi (vývrtka)		i cavatappi (vývrtky)
	il fermacarte (těžítka)		i fermacarte (těžítka)

in lattice . Non vanno battuti col battipanni . Un giapponese a Milano. Non
(CORIS / CODIS) – battipanni – nalezeno 15 případů

Peccato che ci siano invece quei guastafeste di Bertinotti e di Cossutta
(CORIS / CODIS) – guastafeste – společně s jednotným číslem nalezeno 50 případů

per la colazione , ciabattine , cavatappi , asciugamani , scendiletto
(CORIS / CODIS) – cavatappi – společně s jednotným číslem nalezeno 29 případů

o monete , ma anche su amuleti e fermacarte , minerali e conchiglie , titoli
(CORIS / CODIS) – fermacarte – společně s jednotným číslem nalezeno 33 případů

Sloveso + singulár podstatného jména rodu mužského

Složenina tvoří jeden celek a v množném čísle mění koncovku podstatného jména.

např.: sg.	il grattacapo (starost)	pl.	i grattacapi (starosti)

„Ah, non voglio più grattacapi, niente più lavoro!“ (Pirandello – op. cit., str. 156)

a un ' attività che ha dato grossi grattacapi ai committenti e agli organi di
(CORIS / CODIS) – grattacapi – nalezeno 94 případů

il passaporto (pas)

i passaporti (pasy)

„il Ministro per gli affari esteri, in circostanze eccezionali [...] può sospendere temporaneamente o disporre il ritiro dei passaporti già rilasciati“ (Codice Penale, Appendice, Passaporti art. 9 – cit. v Serianni L., Grammatica italiana, str. 156)

disposizione auto , appartamenti , passaporti falsi , telefoni cellulari . Le
(CORIS / CODIS) – passaporti – nalezeno 272 případů

il parafango (blatník)

i parafanghi (blatníky)

una carrozzeria con bombature sui parafanghi e predellino inserito nella
(CORIS / CODIS) – parafanghi – nalezeno 42 případů

Do této skupiny spadají i jména se slovesným základem + postatné jméno ženského rodu – mano, kvůli koncovce na –o.

např.: sg. l'asciugamano (ručník)

pl. gli asciugamani (ručníky)

il corrimano (zábradlí)

i corrimani (zabradlí)

il baciamao (políbení ruky)

i baciamani (políbení ruky)

ceramica (L . 220.000 , con asiugamani di Coincasa) e la struttura a
(CORIS / CODIS) – parafanghi – nalezen 1 případ

di superfici come pavimenti , corrimani e panche , in ambienti frequentati meglio ancora sui gradini e lungo i corrimani antistanti il Duomo , in corso , avevano installato nuovi bagni e corrimani nelle verande per fornire appoggio da grappoli di gente aggrappata ai corrimani . El Kordi si costringeva
(CORIS / CODIS) – corrimani – nalezeny 4 případy

e sorrisi , giacche a vento e baciamani . In netto anticipo l ' avvocato trasformato : inchini , baciamani , offre al trio sedia , tavolo , Ma il Capitano non era abituato ai baciamani . Afferrò con calore la mano
(CORIS / CODIS) – baciamani – nalezeny 3 případy

Sloveso + singulár podstatného jména ženského rodu

Složenina zůstane v množném čísle neměnná.

např.: sg.   **il cavalcavia (nadjezd)**   pl.   **i cavalcavia (nadjezdy)**
                  il portacenero (popelník)   **i portacenero (popelníky)**

ROMA - Contro i lanci dei sassi dai cavalcavia , arrivano i soprapassi protetti
(CORIS / CODIS) – cavalcavia – společně s jednotným číslem nalezeno 510 případů

„si arrabbiava se non c'erano portacenero, perché lui fumava sempre una sigaretta dietro l'altra“ (Ginsburg, cit. v Serianni L., Grammatica italiana, str. 156)

Lui è sceso , ha vuotato il portacenero nel cestino dei rifiuti , è
(CORIS / CODIS) – portacenero – společně s jednotným číslem nalezeno 123 případů

dire che hai un armadio pieno di portaceneri di tutti gli hotel dove sei stata
(CORIS / CODIS) – portaceneri – nalezeno 9 případů
Tento tvar gramatiky neuvádějí, ale korpusu je možný.

il portabandiera (vlajkonoš)   **i portabandiera (vlajkonoši)**

bagnati e flosci , tanto che i portabandiera dovevano sventolarli per dare
(CORIS / CODIS) – portabandiera – nalezeno 71 případů (většina však v jednotném čísle)

„non era vene che risultando, come risultavamo, i parta-bandiera di due schiere contrapposte
[...] noi due ci comportassimo così?“ (Bassani – op. cit., str. 156)

Sloveso + sloveso

I zde je tvar množného čísla neměnný.

např.: sg.   **il dormiveglia (polospánek)**   pl.   **i dormiveglia (polospánky)**
                  il parapiglia (zmatek)   **i parapiglia (zmatky)**

Korpus našel 174 příkladů tvaru dormiveglia, většina však v jednotném čísle.

*la zona interviste : sono nati vari **parapiglia** degenerati in alcuni [BEGINDOC]*
(CORIS / CODIS) – parapiglia – nalezeno 79 případů , ovšem i zde je většina ve tvaru jednotného čísla

„non c'era neanche da credere [...] che potessero esservi tutti quei formidabili e storici **parapiglia**“ (Linati – cit. v Serianni L., Grammatica italiana, str. 156)

il toccasana (univerzální lék)

i toccasana (univerzální léky)

spiriti illuminati sarebbe quasi un toccasana più raccomandabile dell ' alcol e
(CORIS / CODIS) – toccasana - nalezeno 91 příkladů, všechny však v jednotném čísle

Neohebná slova (příslovce nebo předložka) + podstatné jméno

Jména vzniklá složením příslovce nebo předložky a podstatného jména nejsou složeniny v pravém slova smyslu, ale spíše předem stanovená jména. V tvoření plurálu mohou

- a) změnit koncovku. Tak se to děje převážně v případech, kdy celá složenina je stejného rodu jako podstatné jméno – např. *il pranzo* (oběd) – *il dopopranzo* (odpoledne) – *i dopopranzi* (odpoledne), *la tassa* (daň) – *la sovratassa* – *le sovratasse*
- b) zůstat neměnná. V těchto případech je často složenina jiného rodu než podstatné jméno z něhož je složena – např. *il sottoscala* (prostor pod schodištěm) – *i sottoscala* (prostory pod schodišti)

Tato skupina by se dala rozdělit ještě do dvou typů:

- 1)
např.: sg.	l'anticamera (předsíň)	pl.	le anticamere (předsíně)
	il contrabbando (pašeráctví)		i contrabbandi (pašeráctví)
	il contrordine (opačný rozkaz)		i contrordini (opačné rozkazy)
	il lungarno (nábřeží kolem Arna)		i lungarni (nábřeží kolem Arna)
	il sottufficiale (poddůstojník)		i sottufficiali (poddůstojníci)

giacca presentabile ciondola nelle anticamere della pretura o negli uffici
(CORIS / CODIS) – anticamere – nalezeno 33 případů

di tangenti politiche e di contrabbandi di droga e armi , ma finora
(CORIS / CODIS) – contrabbandi – nalezeny 3 případy

se non sono mancate difficoltà e contrordini . Proprio l ' altro giorno
(CORIS / CODIS) – contrordini – nalezeno 18 případů

nuove forze . Trenta ufficiali e sottufficiali del gruppo Antiterrorismo
(CORIS / CODIS) – sottufficiali– nalezeno 142 případů

2)

např.: sg.	il doposcuola (školní družina)	pl.	i doposcuola (školní družiny)
	il furibondo (zuřivec)		i furibondi (zuřivci)
	il sottobottiglia (dno)		i sottobottiglia (dna)
	il sottogola (řemínek u přilby)		i sottogola (řemínky u přileb)

nel ' 45 non erano ancora nati sono furibondi . Come Teodoro Buontempo , secondo
(CORIS / CODIS) – furibondi– nalezeno 94 případů (i s přídavným jménem – furibondi)

Korpus našel 7 příkladů slova sottogola, ani jeden však v množném čísle.

Slova složená z více než dvou slov

Zvláštní případy:

- a) Slova ficodindia a pomodoro jsou dva z nejtypičtějších případů složeniny ze jména + předložky + jména. Ve slově ficodindia je velice živý smysl složeniny, a proto častější plurál je fichidindia, v němž je ještě jasně vyslovena předložka di – fichi - d' - India. V psané formě se lze často setkat i s tvarem písíciím se odděleně – fico d'India – fichi d'India. Rozdílné je slovo pomodoro (rajče) – pomo d'oro, v němž už jednotlivé části tak splynuly dohromady, že tvoří neodlitelný celek i z hlediska sémantického, protože un pomo d'oro není un pomodoro. Následkem toho je tedy nejrozšířenější forma plurálu i pomodori (rajčata), i když v literárním jazyce se lze setkat i s tvarem pomodoro : „orti sanguinati di pomodoro [...] e distese di grano dorato (Delleda – cit. v Serianni L., Grammatica italiana) - je to tvar, který doporučují Tommaseo-Bellini.

*e regaletti : una rosa , due **fichidindia** senza spine , una fetta di cocomero*
(CORIS / CODIS) – fichidindia – nalezeno 19 případů

*mercato , seguiti dalla Cina ; nei **pomodori** pelati dove siamo leader (70% di*
(CORIS / CODIS) – pomodori – nalezeno 953 případů

Ve velice vzácných případech se můžeme setkat i s formou singuláru il pomodoro, ze které se v plurálu stane i pomodori. Je možno to objevit pouze v literárním jazyce – „i maccheroni al dente col pomodoro fresco“ (Bachelli – op. cit., str. 156)

- b) Složeniny typu automotociclo, autoferrotranviere tvoří plurál jen změnou koncovky posledního výrazu – l'automotociclo – gli automotocicli, l'autoferrotranviere – gli autoferrotranvieri

*parti di ricambio ed accessori per **automotocicli** ; pneumatici ; oli lubrificanti*
(CORIS / CODIS) – automotocicli – nalezen 1 případ

- c) mezi složenými jmény s dvěma slovesy jsou některé, které vstupují do konglomerátu- např. un tira e molla, il vai e vieni. I tyto složeniny zůstávají v plurálu neměnné.

3.3.5 Množné číslo přejatých cizích slov

Velká část morfologicky nepřizpůsobených cizích slov přechází do italštiny v psané podobě. Dalo by se říci, že často fakt, že si cizí slovo zachová v italštině originální formu je závislý hlavně na převaze grafické podoby slova, která se snaží zachovat vlastní originální znaky. Postupný nárůst vlivu cizích slov končících na souhlásku (mezi nejnovějšími např. bit, floppy disk, input / output atd., nebo windsurf (dříve v italštině tavola a vela) oslabuje tradiční nepřátelství italštiny vůči těmto výrazům (poznatky De Maura 1976: uvedené v Serianni L., Grammatica italiana, str. 149)

Co se týče tvoření množného čísla, obvykle zůstávají tato slova v množném čísle neměnná, jsou-li již definitivně přijata do italské slovní zásoby jako např. výše uvedená slova. Problém nastává u neologismů a slov, která se používají jen vzácně. Obvykle se tato slova nechávají ve stejném tvaru jako je jednotné číslo – např. i manager, gli short, i teenager, i croissant atd. Jestliže se chce podtrhnout exotický původ slov, používají se různé značky, uvozovky, podtržení v rukopisném textu nebo psaní na stroji, v tisku mu pak odpovídá kurzíva.

např.: rocker (zaznamenáno v Cortellazzo-Cardinale 1986: 148)

1. “Sting è senza dubbio uno dei **rockers** emergenti“
2. “Sting è senza dubbio uno dei ´**rockers**´ emergenti“
3. “Sting è senza dubbio uno dei “**rockers**“ emergenti“
4. “Sting è senza dubbio uno dei «**rockers**» emergenti“
5. “Sting è senza dubbio uno dei **rockers** emergenti“
(v rukopisném textu nebo psaní na stroji)
6. “Sting è senza dubbio uno dei ***rockers*** emergenti“
(v tisku)

Pokud tyto termíny vstoupily do italštiny nedávno, mohou se použít různé z výše uvedených grafických prostředků, i když tyto výrazy jsou neměnné: „svaniti i gruppi ed in crisi i ´tour operator ´che a questí si dedicavano, si sperava nei singoli“ (op.cit., str.150).

Použití nějakého cizího termínu může navodit v textu atmosféru prostředí nebo situace: „nelle vaste *halls dei buildings*“ (op.cit., str. 150). V italštině tento text zní takto: „nelle ampie sale

d'ingresso dei grattacieli“ – věta by získala na transparentnosti, ale ztratila by exotickou účinnost)

Některé další příklady novinářského používání neměnných cizích slov:

“chalet svizzeri“, „sui più economici souvenir di viaggio“ (op. cit., str.150), “le mie tournée“ (op. cit., str.150). Tento francouzský termín si zachovává pravopis, ale dochází zde k odtržení koncovky množného čísla –s. „improvvisae del tutto imprevista, questa ascesa sociale rivendisce in lui certe ‘pruderies’ nobiliari“ (op. cit., str. 150)

Přidání morfému –s vlastního angličtině, francouzštině, španělštině a portugalštině je vnímáno jako typický prostředek pro vytvoření plurálu cizího slova. Tak se může stát, že plurálové –s je nadbytečně přidáno i k výrazům německého původu – např.: führers, lieders: První výraz - Führer - je v originále neměnný, druhý – Lied – má plurál Lieder nebo se přidává i k anglickým výrazům, která tvoří plurál nepravidelně. Dochází tak k tomu, že se podstatné jméno klade do dvojího plurálu: policemen – zatímco v angličtině tvar men (muži) od man (muž) je již tvarem množného čísla.

Zvláštní případy:

- a) podstatné jméno jeans (zkrácená forma z množného čísla blue jeans) se vztahuje k plurálu, ale i k singuláru, jak se to děje u italských slov calzoni e pantaloni (kalhoty): „dei vecchi jeans“, „un jeans comodo“.
- b) někdy koncové cizí –s je používáno i pro jména v singuláru: „scatole di montaggio che teoricamente avrebbero consentito a chiunque di farsi in casa un *methane digesters* o ‘digestore’ come oggi con un termine inelegante si dice in italiano“ (op. cit., str.151). Tak i další termín, španělského původu „silo“ má dvě formy množného čísla, adaptovanou a španělskou, sili a silos, přičemž druhá je dnes používanější: „centinaia di silos sparsi per tutto il mondo“ (op. cit., str.151) Nevysvětlitelné je naopak používání koncovky –s v singuláru: „sento il direttore della bonifica che ora dal terrazzo di grattacielo del silos ci spiega la nascita del villaggio“ (op. cit., str.151)
- c) některá cizí slova přejatá do italštiny již dříve prošla jakýmsi částečným přizpůsobením a v dnešní době je možno setkat se s dvěma formami – jak přizpůsobenými, tak i nepřizpůsobenými italštině: il camion (kamión) / i camion (kamióny) – il camione / i camion - „per farvi correre automobili e camion“

(op.cit., str.151), il film (film) / i film (filmy) - il filme / i filmi - „filmi così scoraggiano chi, come me, ha avuto l'ingenuità di accettare questo lavoro“ (op. cit., str.151). Tyto případy jsou dnes ovšem velmi vzácné. Existují však i slova, u nichž jsou tyto dva tvary poměrně častým jevem. Mezi nejužívanější patří la brioche (sladké pečivo) / le brioches (sladká pečiva) – la brioscia / le briosce – v mluveném jazyce, v nabídkách barů. Stejně tak je poměrně užívaný plurál „tosti“ od il toast (toust) / i toast (tousty). Tato forma vznikla hlavně vlivem slovesa tostare.

- d) v některých případech je tendence nechávat ve tvaru jednotného čísla cizí slova tak silná, že i ta končící na –e, -o, ačkoli podle koncovky by bylo možno je převádět do množného čísla pravidlným způsobem, zůstávají v neměnném tvaru: il chimono (nebo kimono) / i chimono (méně častý je tvar chimoni), il kamikaze (sebevrah) / i kamikaze (sebevrahové), z japonštiny il pope (pop, kněz) / i pope (popi, kněží - je také možný dnes již ne příliš používaný tvar popi: „ci sono degli esorcismi, affermano ip opi, per debellare l'inferno“ (op. cit., str.152) a l'ukase (výnos) / gli ukase (výnosy) z ruštiny
- e) jako cizí slova, tedy neměnná v plurálu, se chová i několik zkratk užívaných jako podstatná jména: „scioperi, acqua e incuria giovavano alle **Fiat**, specialmente a quelle di annata“ (op. cit., str.152)

Dále zůstávají neměnná slova původem z latiny a řečtiny jako např. il curriculum – i curriculum, il memorandum – i memorandum, la koiné – le koiné, la polis – le polis. Je však možné užít i původní tvar množného čísla – i curricula, le poleje, le koinái. Pokud se týká podstatných jmen v jiném než prvním pádu či slovesných tvarů, zůstávají stejná v množném čísle např. status-quo, deficit, video.

3.3.6 Plurál vlastních jmen

Vlastní jména zůstávají v množném čísle většinou neměnná. Můžeme zde však nalézt několik výjimek a zvláštních případů.

Pokud označujeme dvě nebo více osob, které mají stejné jméno, můžeme použít plurál:

např. „le tre Marie“ (slavná restaurace v Acquille), „di quale dei Gini stai palando, Gino Patrizi o Gino Rossi?“, „E lo sai, a proposito, che nome tiene, quel mulo? Si chiama Zi'Peppe!! – E qua dentro, così, facciamo tre Giuseppi: io, tu e il mul“ (Morante, cit. v Serianni L., Grammatica italiana, str. 152)

Ale v poslední době se stále více začíná prosazovat tendence nechávat tato jména v neměnné podobě („i tre Giuseppe“). Příjmení zůstává neměnné ve všech případech, kromě jedné výjimky - aristokratického příjmení il Borbone – i Borboni: „durante il regno di Carlo di Borbone, i Borboni tornarono sul trono con Ferdinando VII“ (op. cit., str. 152).

Ve starém jazyce nejen jméno, ale i příjmení přecházelo do množného čísla. Příjmení, která končí na pouze na –i mohla mít jednotné číslo na –o: il Bandinello, il Bernio, il Buonarroto, il Cellino, il Corsino, il Ginoro, il Rinuccino, il Vilano ze starých florentských příjmení na –i, citovaných v Nannucci 1858: 133) a naopak příjmení, která v dnešní italštině končí na –o se v plurálu tvořila na –i: „io voglio che tu legga una Commedia fatta da uno degli Ariosti di Ferrara“ (jediným členem rodiny Ariosto) Maçchiavelli – (cit. v Serianni L., op. cit., str. 152)

Pro řečnické zdůraznění může být vlastní jméno vyjádřeno množným číslem, ačkoli se vztahuje pouze k jednotlivci: „chiamerete dunque infami i Basili, infami i Nazianzeni, infami gli Atanagi, infami i Grisostomi perché si lasciarono esempi si memorabili di perdono?“ (Segneri, cit. v Serianni L., Grammatica italiana, str. 152). Toto se používá zvláště pro označení určité třídy osob, profesní kategorie, nějaké schopnosti nebo zlozvyku: „un secolo di Cesari, di Pompei“, I Danti non nascono tutti i giorni“, „in questo mondo di sore Tute e sore Clementine armate di spazzolini e di battipanni“ (op. cit., str. 152), „Augusto Salvadori, pirotecnico assessore comunale al turismo [...], presentava di tutto, cantanti e ballerini, attori e Sorelle Bandiera, acrobati e Lorelle Cuccarini“ (op.cit., str. 152)

Plurál se může užít také v případě, pokud se vlastní jméno – většinou nějakého umělce nebo literáta atd. vztahuje k celkové jeho tvorbě nebo i k jednotlivým dílům: „due splendidi Tiziani“, „i preziosi Aldi dell'Ambrosiana“ (le edizioni cinquecentesche stampate da Aldo Manuzio – Gabrielli, op.cit, str. 152)

3.3.7 Množné číslo zkratek

K nezvyklému jevu v italštině dochází v případě různých zkratek v plurálu. To se však projevuje pouze v psané podobě, zdvojuje se zde koncová souhláska – il v.(erso) – i vv. („nei vv. 31-87“), la pag(ina) – le pagg. nebo la p. – le pp. (abbiamo diviso l'indice in due parti, comprendendo nella prima /pp.979-1026/ tutti i termini concettuali, atd., nell'Indiceannesso a De Sanctis, Storia letter., II 978) nebo také sgg.jako „seguenti“(následující) - si veda p.20 sgg. nebo p.20 e sgg..

Toto použití je limitováno na omezené množství zkratek z oboru bibliografického a některé značky: le FF.SS.(le Ferrovie dello Stato), le PP.TT. (le Poste e Telecomunicazioni), i CC. (i Carabinieri), SS (Santi), atd. Zde je velké množství kolísání, zvláště u zkratek složených ze dvou nebo více rozlišných písmen. Tečka může být umístěna jak uprostřed, tak až za posledním písmenem (FF.SS nebo FFSS.). Jednotlivá písmena mohou být zopakována anebo se opakuje pouze koncové písmeno („se invence un giornale pone i problemi dei telefoni, delle Usll / zkratka pro Unità Sanitaria Locale /, dei ministeri, la reazione è soltanto di fastidio“ M.Tito, Epoca, 26.9.1986 – op.cit., str. 133) písmena mohlou být všechna velká nebo velké a malá (Usll, jak již je uvedeno výše v příkladu Michela Tita nebo Uu.Ss.Ll., jako v jednom dopise novinám Repubblica – 4.11.1986: „clienti e portaborse, tutti i dipendenti delle Uu.Ss. Ll.“ (op.cit., str. 133)

4. Závěr

V této diplomové práci jsem si dala za cíl prozkoumat jednotlivé tvary množného čísla a dokázat, popřípadě vyvrátit, že tvary uváděné v gramatikách jsou nebo nejsou užívané v aktuální italštině.

Po dokončení práce mohu potvrdit, že většina tvarů je aktuálních a obecně používaných. Jsou však i tvary jako *ciliege* (gram. správně *ciliegie*), *minaccie* (gram. správně *minacce*) atd., které byly korpusem nalezeny jako živé, ale gramatikami jsou považovány za neexistující.

Na druhou stranu jsem objevila i plurály, které jsou v gramatikách uvedeny, ale v CORISE není zaznamenán ani jeden jejich případ.

Pokud však zhodnotím celou práci, mohu říci, že jsem neshledala větší odchylky, alespoň v rámci psané italštiny zaznamenané korpusem CORIS od současného aktuálního jazyka.

5. Riassunto

La presente tesi è volta all'analisi del plurale dei sostantivi italiani. Ho pensato di focalizzare l'attenzione su tutte le forme regolari e anche sui casi particolari del plurale dei sostantivi. Per la parte pratica del mio lavoro ho utilizzato il corpus dell'italiano scritto CORIS / CODIS (Corpo di Riferimento italiano scritto) / (Corpo Dinamico Italiano Scritto), realizzato presso il CILTA (Centro Interfacoltà di Linguistica Teorica e Applicata) all'università di Bologna che ho anche presentato nella premessa della mia tesi. L'obiettivo di questa ricerca era fare un confronto tra le forme grammaticali e quelle usate nel linguaggio comune cercandone esempi proprio nel CORIS /CODIS.

La mia tesi l'ho costruita nel seguente modo: la prima parte si interessa dei casi teorici citati nelle grammatiche e nel seguito ci sono degli esempi pratici ricavati dal corpus per sapere se le forme grammaticali contraddistinguono la lingua corrente.

Devo segnalare che per la base teorica ho usato per la maggior parte la grammatica riportata nel volume di Serianni Luca con la collaborazione di Alberto Castelvechi dal titolo "Grammatica italiana, italiano comune e lingua letteraria", edito da UTET Libreria - Torino, 2005.

Data la vastità del materiale a disposizione trovato dal corpus, è stato necessario effettuare una scrematura. Ho scelto quindi gli esempi, secondo me, più rappresentativi (da 1 a 4 casi per ogni parola).

Se le grammatiche offrivano due o più possibilità per il plurale di un sostantivo, ho cercato di trovare tutti i casi possibili distinguendo quello più usato nell'attuale linguaggio comune (tra queste parole potrei citare per esempio le province / le provincie, i frutti / le frutta / le frutte ecc.).

Comunque dopo aver finito questo lavoro posso constatare che la maggior parte delle forme del plurale dei sostantivi italiani citate nelle grammatiche corrispondono (con poche eccezioni) all'attuale linguaggio.

6. Bibliografie

1. Serianni Luca con la collaborazione di Alberto Castelvechi, Grammatica italiana, italiano comune e lingua letteraria, UTET Libreria - Torino, 2005
2. Lepschy Anna Laura e Lepschy Giulio, La lingua italiana, Storia, Varietà dell'uso, Grammatica, Gruppo Editoriale Fabbri – Bompiani, Sonzogno, Etas S.p.A., 1981
3. Salvi Giampaolo, Vanelli Laura, Nuova grammatica italiana, il Mulino Manuali, Bologna 2004
4. Hubáček Jaroslav, Jandová Eva, Svobodová Jana, Čeština pro učitele, VADE MECUM s.r.o., 1998
5. Dardano Maurizio, Manualetto di linguistica italiana, Zanichelli Editore S.p.A., Bologna, prima edizione
6. Devoto Giacomo, Introduzione alla grammatica, La nuova Italia, MCMXLI - XIX
7. Novotný František a kolektiv, Základní latinská mluvnice, H&H, 1992
8. Mistrík Jozef, Jazyk a řeč, Mladé Letá, Bratislava, 1984
9. Price Glanville a kolektiv, Encyklopedie jazyků Evropy, Blackwell Publishers Ltd., 1998
10. Šabršula Jan, Úvod do vývoje románských jazyků I-II, Praha, 1980
11. Hamplová Sylva, Nástin vývoje italského jazyka, Praha, 2002
12. Hamplová Sylva, Stručná mluvnice italštiny, Praha, 1995
13. Proto Beniamino, Guida alla comunicazione linguistica, Le Monnier, 1988
14. Čermák František, Jazyk a jazykověda, Praha, 1997
15. Černý J., Úvod do studia jazyka, Praha, 1998
16. Alighieri Dante, La Divina Commedia, Heidelberg Julius Groos, 1918